

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 4.

ÅREN

1871—1875.

KOPPARBERGS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Kopparbergs län har till sina *gränser* bibehållits oförändradt under de år, som denna berättelse skall omfatta. Fullbordandet af den provisionela afsöndring från Orsa socken till Los socken i Gefleborgs län, hvarom förmäldes i berättelsen af den 30 December 1871, är ännu beroende af den i förstnämnda socken, under handläggning varande allmänna storskiftesförrättning, och länets *ytinnehåll* kunde i följd deraf likasom vid berörde tidpunkt antagas till omkring 282 kvadratmil; men enligt beräkning, som blifvit verkställd af Generalstabens Topografiska afdelning och offentliggjord genom Kungl. Statistiska Centralbyrån, skall, efter meddelad rättelse deruti, länets areal utgöra 258,9011 kvadratmil, deraf 15,5845 kvadratmil vatten, såsom närmare synes af här intagna utdrag af omförmälda arealberäkning. (Tab. Litt. A.)

På grund af föregående mätningar intill år 1868 har sedermera utkommit tvenne blad af *Rikets ekonomiska kartverk*, omfattande likväl endast Grangärde och Ludvika socknar af detta län; men en länge efterlängtd, fullständig *karta öfver hela länet*, hvartill förberedelser under ifrågavarande period egt rum, torde, efter det Eders Kungl. Maj:t under den 25 sistlidne Februari i Näder tillåtit dess utgifvande genom Generalstabens Topografiska afdelning, inom kort tid vara att förvänta.

Under nästlidet år har Boda kapellförsamling blifvit afsöndrad från Rättviks socken till eget pastorat och länets *ecklesiastika indelning* utgör derefter 8 kontraktsprosterin, 45 kyrkosocknar och 44 pastorat. De åtgärder, som föreskrifvits genom Kungl. brefvet den 18 Maj 1866 om Siljansnäs försam-

lings afsöndring från Leksands socken till eget pastorat och i Kungl. brefvet den 18 November 1870 om Aspeboda sockens skiljande från Torsångs pastorat till eget gäll, hafva under ifrågavarande tidrymd dels icke nått sin fullbordan, dels ännu icke kunnat vinna tillämpning.

I den *judiciela indelningen* har den förändring blifvit af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutad, att länets 23 tingslag numera bilda fem domsagor genom sådan fördelning af Österdalarnes jurisdiktion, att en domsaga består af de fyra i Ofvan-Siljans fögderi varande, Mora, Sofia Magdalena och Venjans, Orsa, Elfdals samt Särna tingslag, och att Nedan-Siljans fögderi, eller Leksands, Åls och Bjursås samt Rättviks och Ore tingslag, i förening med Gagnefs tingslag af Sätters fögderi, utgöra en domsaga. Länets tre städer hafva hvar för sig särskild domstolsinrättning.

Den *administrativa indelningen* har icke undergått andra förändringar, än att af de i förra berättelsen omförmälda oregelbundenheter i gränsregleringarna emellan Svärdsjö och Sundborns socknar samt emellan Stora Tuna och Aspeboda socknar blifvit afhjelpade i öfverensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts derom meddelade nädiga beslut under den 29 December 1871. Länet är sålunda fortfarande indelat i särskilda tjenstgöringsområden för 7 kronofogdar, 7 häradsskrifvare och 35 läusmän, samt i öfrigt för 2 landsfiskaler. Antal ledamöter för länet i Riksdagens första kammare har till följd af folkmängdens tillväxt utöfver 180,000 invånare vid 1875 års landsting blifvit ökad från 5 till 6.

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-26.
1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.....	1.
Tab. Litt. A. Kopparbergs läns areal.....	2.
2. Invånarne.....	3.
3. Näringar.....	4.
4. Kommunikations-anstalter och varubyten.....	13.
Tab. Litt. B. Trafiken å Vessman-Barkens jernväg.....	14.
Tab. Litt. C. Trafik å Statens Norra Stambana.....	15.
5. Kameralförhållanden.....	18.
Tab. Litt. D. Utdrag af debiterings- och uppbördslängderna öfver kommunalutskylderna i Falu stad för åren 1871-1875..	20.
6. Politi.....	21.
Tabellbilagor	27-38.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	27.
Tabb. N:ris 2 o 3. Jordbruk och boskapsskötsel, år 1875.....	28.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	29.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	30.
Tab. N:o 6. Husdjur, dödade af rofdjur.....	30.
Tab. N:o 7 a1. Bruk, grufvor, fabriker och manufaktur-inrättningar, år 1875.....	31.
Tab. N:o 7 a2. Fabriker och manufaktur-inrättningar, år 1875.....	32.
Tab. N:o 7 b. Handtverkerin, år 1875.....	33.
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverin och skjutsning.....	33.
Tab. N:o 9 a. Sjöfart, år 1875.....	34.
Tab. N:o 9 b. Handel, år 1875.....	34.
Tab. N:o 10 a. Hemman och jordlägenheter m. m. å landsbygden, år 1875.....	35.
Tab. N:o 10 b. Jordområde och egendomar i städerna.....	36.
Tab. N:o 11. Laga skiften, åren 1871-1875.....	36.
Tab. N:o 12. Stats- och riksgäldsmedlen, åren 1871-1875.....	37.
Tab. N:o 13. Sparbanker.....	38.
Tab. N:o 14. Fattigvården.....	38.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 4.

ÅREN

1871—1875.

KOPPARBERGS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Kopparbergs län har till sina *gränser* bibehållits oförändradt under de år, som denna berättelse skall omfatta. Fullbordandet af den provisionela afsöndring från Orsa socken till Los socken i Gefleborgs län, hvarom förmäldes i berättelsen af den 30 December 1871, är ännu beroende af den i förstnämnda socken, under handläggning varande allmänna storskiftesförrättning, och länets *ytinnehåll* kunde i följd deraf likasom vid berörde tidpunkt antagas till omkring 282 qvadratmil; men enligt beräkning, som blifvit verkställd af Generalstabens Topografiska afdelning och offentliggjord genom Kungl. Statistiska Centralbyrån, skall, efter meddelad rättelse deruti, länets areal utgöra 258,9011 qvadratmil, deraf 15,5845 qvadratmil vatten, såsom närmare synes af här intagna utdrag af omförmälda arealberäkning. (Tab. Litt. A.)

På grund af föregående mätningar intill år 1868 har sedermera utkommit tvenne blad af *Rikets ekonomiska kartverk*, omfattande likväl endast Grangärde och Ludvika socknar af detta län; men en länge efterlängtd, fullständig *karta öfver hela länet*, hvartill förberedelser under ifrågavarande period egt rum, torde, efter det Eders Kungl. Maj:t under den 25 sistlidne Februari i Näder tillåtit dess utgifvande genom Generalstabens Topografiska afdelning, inom kort tid vara att förvänta.

Under nästlidet år har Boda kapellförsamling blifvit afsöndrad från Rättviks socken till eget pastorat och länets *ecklesiastika indelning* utgör derefter 8 kontraktsprosterin, 45 kyrkosocknar och 44 pastorat. De åtgärder, som föreskrifvits genom Kungl. brefvet den 18 Maj 1866 om Siljansnäs försam-

lings afsöndring från Leksands socken till eget pastorat och i Kungl. brefvet den 18 November 1870 om Aspeboda sockens skiljande från Torsångs pastorat till eget gäll, hafva under ifrågavarande tidrymd dels icke nått sin fullbordan, dels ännu icke kunnat vinna tillämpning.

I den *judiciela indelningen* har den förändring blifvit af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutad, att länets 23 tingslag numera bilda fem domsagor genom sådan fördelning af Österdalarnes jurisdiktion, att en domsaga består af de fyra i Ofvan-Siljans fögderi varande, Mora, Sofia Magdalena och Venjans, Orsa, Elfdals samt Särna tingslag, och att Nedan-Siljans fögderi, eller Leksands, Åls och Bjursås samt Rättviks och Ore tingslag, i förening med Gagnefs tingslag af Sätters fögderi, utgöra en domsaga. Länets tre städer hafva hvar för sig särskild domstolsinrättning.

Den *administrativa indelningen* har icke undergått andra förändringar, än att af de i förra berättelsen omförmälda oregelbundenheter i gränsregleringarna emellan Svärdsjö och Sundborns socknar samt emellan Stora Tuna och Aspeboda socknar blifvit afhjelpade i öfverensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts derom meddelade nädiga beslut under den 29 December 1871. Länet är sålunda fortfarande indeladt i särskilda tjenstgöringsområden för 7 kronofogdar, 7 häradsskrifvare och 35 läusmän, samt i öfrigt för 2 landsfiskaler. Antal ledamöter för länet i Riksdagens första kammare har till följd af folkmängdens tillväxt utöfver 180,000 invånare vid 1875 års landsting blifvit ökad från 5 till 6.

Tab. Litt. A. Kopparbergs läns areal.

Härad, tingslag m. m. med tillhörande kyrkosocknar och kyrkosocknedelar.	Fastland. Qv.-mil.	Vatten (insjöar). Qv.-mil.	Summa.		
			Land (utan vatten).		Qv.-ref.
			Land och vatten. Qv.-mil.	Tunnland. Qv.-mil.	
<i>Kopparbergs och Aspeboda tingslag:</i>					
Falu landsförsamling	2,1140	0,4064	2,5204	48,924	273,970
Aspeboda	0,7405	0,0402	0,7807	17,137	95,970
Summa	2,8545	0,4466	3,3011	66,061	369,940
<i>Svärdsjö tingslag:</i>					
Svärdsjö ¹⁾ med Svartnäs bruk	10,8832	0,7520	11,6352	251,868	1,410,460
Enviken					
<i>Sundborns tingslag:</i>					
Sundborn ¹⁾	1,2960	0,2000	1,4960	29,993	167,960
<i>Vika, Knifva och Hosjö tingslag:</i>					
Vika med Hosjö kapell	1,5360	0,2960	1,8320	35,547	199,070
<i>Torsångs tingslag:</i>					
Torsång	0,3904	0,2432	0,6336	9,035	50,600
<i>Stora Skedvi tingslag:</i>					
Stora Skedvi	1,8112	0,1344	1,9456	41,916	234,730
<i>Husby tingslag:</i>					
Husby	3,1856	0,4288	3,6144	73,724	412,850
<i>Hedemora och Garpenbergs tingslag:</i>					
Hedemora landsförsamling...	2,7393	0,3279	3,0672	63,395	355,010
Garpenberg	1,1888	0,0704	1,2592	27,512	154,070
Summa	3,9281	0,3983	4,3264	90,907	509,080
<i>Folkare härad och tingslag:</i>					
Grytnäs	0,8352	0,0608	0,8960	19,329	108,240
Avesta ²⁾	0,1040	0,0064	0,1104	2,407	13,480
Folkärna	1,7008	0,1760	1,8768	39,361	220,420
By.....	2,6080	0,2208	2,8288	60,357	338,000
Summa	5,2480	0,4640	5,7120	121,454	680,140
<i>Sätters tingslag:</i>					
Sätters landsförsamling	0,8591	0,0608	0,9199	19,882	111,340
<i>Stora Tuna och Gustafs tingslag:</i>					
Stora Tuna ³⁾	6,4985	0,4408	6,9393	150,394	842,200
Amsbergs kapell					
Silfberg					
Gustaf					
Grangärde (del) ³⁾	0,6848	0,0480	0,7328	15,848	88,750
Summa	7,5427	0,5054	8,0481	174,560	977,530
<i>Gagnefs tingslag:</i>					
Gagnef	3,3968	0,1600	3,5568	78,612	440,230
Mockfjerd's kapell					

Härad, tingslag m. m. med tillhörande kyrkosocknar och kyrkosocknedelar.	Fastland. Qv.-mil.	Vatten (insjöar). Qv.-mil.	Summa.		
			Land (utan vatten).		Qv.-ref.
			Land och vatten. Qv.-mil.	Tunnland. Qv.-mil.	
<i>Leksands, Åls och Bjursås tingslag:</i>					
Leksand ⁴⁾	10,1424	1,1584	11,3008	234,724	1,314,450
Siljansnäs					
Djura kapell					
Ål ⁴⁾					
Bjursås ⁴⁾	1,2064	0,0720	1,2784	27,920	156,350
Summa	0,7232	0,0848	0,8080	16,737	93,730
<i>Rättviks och Ore tingslag:</i>					
Rättvik	9,4992	1,2128	10,7120	219,839	1,231,090
Bingsjö och Dådrens kapell					
Boda					
Ore					
Summa	7,6800	0,6576	8,3376	177,737	995,330
<i>Elfdals tingslag:</i>					
Elfdalen	21,3040	0,6768	21,9808	493,035	2,761,000
Evertsbergs kapell					
<i>Orsa tingslag:</i>					
Orsa	15,0560	0,3760	15,4320	348,439	1,951,260
Skattunge kapell					
<i>Mora, Sofia Magdalena och Venjans tingslag:</i>					
Mora	15,5264	1,1936	16,7200	359,325	2,012,220
Vämhus					
Lillherdal (del) ⁶⁾					
Sollerö					
Venjan	3,6048	0,7872	4,3920	83,425	467,180
Summa	5,7853	0,3040	6,0893	133,889	749,780
<i>Särna och Idre tingslag:</i>					
Särna	35,6960	0,6640	36,3600	826,107	4,626,200
Idre kapell					
<i>Malungs, Lima och Äppelbo tingslag:</i>					
Öfver- och Ytter-Malung med Öje kapell	16,1920	0,8000	16,9920	374,729	2,098,480
Tyngsjö kapell					
Lima					
Transtrand					
Äppelbo	11,7504	0,4768	12,2272	271,938	1,522,850
Summa	8,7104	0,1680	8,8784	201,583	1,128,870
	3,5776	0,1408	3,7184	82,796	463,660
<i>Näs, Jerna och Floda tingslag:</i>					
Näs ⁶⁾	4,3008	0,3216	4,6224	99,533	557,380
Jerna					
Säfsnäs ⁶⁾					
Floda					
Summa	5,2416	0,2944	5,5360	121,306	679,310
	5,1088	0,1888	5,2976	118,232	662,100
	3,1952	0,1872	3,3824	73,946	414,100
<i>Grangärde tingslag:</i>					
Grangärde (del) ⁷⁾	17,8464	0,9920	18,8384	413,017	2,312,890
Ludvika					
Summa	5,6991	0,4879	6,1870	131,894	738,600
	1,6113	0,2419	1,8532	37,290	208,830
Summa	7,3104	0,7298	8,0402	169,184	947,430

Härad, tingslag m. m. med tillhörande kyrkosocknar och kyrkosocknedelar.	Fastland.	Vatten (insjöar).	S u m m a.					
			Land och vatten.		Land (utan vatten).			
			Qv.-mil.	Qv.-mil.		Qv.-mil.	Tunnland.	Qv.-ref.
<i>Norrbärke tingslag:</i>								
Norrbärke.....	4,0500	0,4500	4,5000	93,728	524,880			
<i>Söderbärke tingslag:</i>								
Söderbärke.....	3,3472	0,4112	3,7584	77,464	433,790			
Malingsbo.....	1,0624	0,0928	1,1552	24,587	137,690			
Summa	4,4096	0,5040	4,9136	102,051	571,480			
Landsbygden	243,0021	15,5381	258,5402	5,623,762	31,493,060			
<i>Städerna:</i>								
Falun.....	0,1100	0,0080	0,1180	2,545	14,260			
Hedemora.....	0,1196	0,0144	0,1340	2,768	15,500			
Säter.....	0,0849	0,0240	0,1089	1,965	11,000			
Städerna	0,3145	0,0464	0,3609	7,278	40,760			
Kopparbergs län ¹⁾	243,3166	15,5845	258,9011	5,631,040	31,533,820			

Anm. Arealen för Grangärde och Norrbärke socknar efter ekonomiska kartverket (af åren 1866—1872). Arealen för den öfriga delen af länet är uträknad å en, i skalan 1:100,000, af sockenkartor och sammandrag af storskiftesmätningar (1871 och 1872) sammansatt karta, att egentligen begagna vid utarbetandet af generalkartan öfver Sverige. För Orsa, Särna och Elfdals tingslag äro dessa uppgifter mindre tillförlitliga.

- 1) Till Svärdsjö socken äro här räknade de inom dess rågång liggande byarne Ramsnäs, Näsänget, Bäckeänget, Riset och Rupstjern, hvilka likväl tillhöra Sundborns socken. (Genom rågångens numera förändrade riktning äro omförmälda Sundborn tillhörande byars egor helt och hållet afskilda från Svärdsjö och inlagda inom Sundborns sockens rågång.)
- 2) En del af Norbergs socken i Vestmanlands län, som har kyrkorätt i Avesta, är sammanräknad med den öfriga delen af Norberg.
- 3) Grangärde församling är delad på Grangärde tingslag och Stora Tuna tingslag. Af sistnämnde del, Laxsjö och Råms skrifflag, har endast Laxsjö kunnat här särskildt upptagas, under det att Råms skrifflag måst inräknas i Stora Tuna församlings areal.
- 4) Angifna arealen för Bjursås församling innesluter ej det hit hörande Gopa tunnelag, som här ofvan måst inräknas med Leksand, och ej heller Vrebro by, som är upptagen uti Åls areal.
- 5) Den ringa del af Lillherdal, som räknas hit, har ej kunnat fränskiljas Mora sockens areal. Lillherdal tillhör för öfrigt Jemtlands län (Svegs tingslag).
- 6) Byarne Ursen, Hoberget och Utbyberget, tillhörande Näs, hafva vid arealberäkningen ej kunnat fränskiljas Söfsnäs.
- 7) Större sjö inom länet:
Siljan..... 2,5000 qv.-mil.

För *helsovården* är länet fördeladt i 6 provinsialläkaredistrikt, hvarförutom derfinnas anställda tre särskilde distriktsläkare, hvaraf tvenne under ifrågavarande tidrymd tillkommit, nemligen en vid Stjernsund i Husby socken jemlikt Kungl. brefvet den 10 April 1874 och en i Avesta enligt Kungl. brefvet den 10 Juli berörda

2. Invånarne.

Tab. N:o 1. Tabellen N:o 1, som härvid finnes bilagd, utvisar att *befolkningen* i länet, såsom den blifvit i mantalslängderna antecknad, år 1875 utgjorde 184,210 personer. Vid 1870 års slut uppgick densamma endast till 174,728 personer enligt omförmälda längder. Den har sålunda under ifrågavarande fem år blifvit förökad med 9,482 personer eller med mera än 5,12 procent. Till detta, emot hvad under den föregående femårsperioden egde rum,

år, med åligganden och befordringsrätt i likhet med läkare i statens tjenst; men vidsträcktheten af Vesterdalarnes provinsialläkaredistrikt föranleder fortfarande behof af detsamma fördelning, som dock till följd af de uppoffringar, hvilka för sådant ändamål af befolkningen erfordras, hitintills icke kunnat blifva afhjelpat.

För öfrigt är länet, såsom hörande till *skogsstatens Bergslagsdistrikt*, med förändring af hvad i sådant afseende ditintills varit bestämt, jemväl genom Särna och Transtrands socknars afskiljande från Öster- och Vesterdalarnes till ett särskildt revir, indeladt uti fyra sådana.

Till *naturbeskaffenheten* är Kopparbergs län ett högland med större och mindre dalsträckningar, emellan steniga, sandiga höjder, samt många vattendrag, som för det mesta i syd- och sydostlig riktning genomskära dällderna. Landets vidsträckthet och olika höjd öfver hafvet verka i särskilda trakter af länet till betydande skiljaktigheter uti dess klimat, som dock blott egentligen i de trakter kan kallas hårdt, hvilka närma sig de vid Norges och Herjeådalens gränser belägna fjällbergen, och der vidsträckta, vattendränkta myrmarker uppfylla landet mellan grusåsarne såsom i öfre Vesterdalarne samt Ofvan-Siljans och en del af Nedan-Siljans fögderin. Från den svagare, sandiga jordmån med ringa bördighet, som nästan uteslutande förekommer i dessa Dalarnes nordliga höglandstrakter, utgöra vissa delar af Mora, Orsa, Ore, Sofia Magdalena, Boda och Rättviks socknar, der en kalkhaltig grund förefinnes med jemförelsevis kraftigare växtlighet, ett afsevärdt undantag, och i länets nedre delar, omfattande Kopparbergs, Sätters, Näsgårds och Vesterbergsfögderna är jorden i allmänhet mera fruktbar och grödan mindre blottställd för skada genom frost. I ändamål utan tvifvel mera att vinna förökning af den odlingsbara jorden, än den förmildring af klimatet, som derigenom tillika ernås och icke är för jordbruket af mindre vigt, äro afdikning och torrläggning af de mer och mindre vidsträckta, vattendränkta, frostledande myrtrakter, som nästan i alla delar af länet förekomma, föremål för allmogens begär efter kostnadsfri undervisning samt understöd af allmänna medel. Hågen för dylika gagneliga företag, upplifvad genom de bidrag, som enligt Riksdagens beslut kunna för desamma vinnas, ingifver ock förhoppning derom, att jordbruket, ändamålsenligt bedrivet, jemväl å de vidsträckta marker, som sålunda kunna för detsamma vinnas, bör, i förening med en omtänksam vård om och välbetänt tillgodogörande af de betydliga skogarne inom detta landskap, i allmänhet städe lemna tillräckliga medel till bergning för den stigande befolkningen, om ock vid inträffande större olyckor tillfälliga behof af understöd någon gång kunna blifva oundvikliga.

fördelaktiga förhållande har utan tvifvel samverkande bidragit de i allmänhet gynnsamma skördarna, de ökade arbetstillfällena, som inom orten förefunnits vid jernvägsbyggnader och industriella anläggningar och den betydligt utvecklade trävarurörelsen, samt de genom deraf föranledda höga dagsverkspris för den arbetande befolkningen lättade utvägarne till en rikligare bergning, än tillförene någonsin i orten förekommit, äfvensom till följd af der-

4 Kopparbergs län. Baptistförsamling. Byggnadssätt m. m. Skarpskytteföreningar. Jordbruk o. boskapsskötsel. Tab. N:is 2 o. 3.

ifrån härflytande minskning i begäret att i främmande länder söka en oviss utkomst, samt uteblifvandet af svårartade, allmänne farsoter.

Enligt husförhörslängderna utgjorde länets befolkning den 31 December 1870 175,523 och samma dag år 1875 186,612 personer, utvisande en tillökning af 11,089 människor, eller 1,607 mera än mantalslängderna upptaga, ehuru skiljaktigheten emellan de olika anteckningarna vid förra femårsperiodens slut endast uppgick till 795, och längderna för nästlidet år innehålla, att i länets städer 10 personer mera voro mantalsskrifne, än i husförhörslängderna upptagne, så att i dessa längder för landsbygden 2,412 personer äro införde, hvilka icke blifvit i vederbörande kommuner mantalsskrifne, hvilket utan tvifvel härleder sig från bristande anteckningar om deras afflyttning derifrån.

Endast det, på grund af dertill lemnadt nådigt tillstånd under den 4 Januari 1868, i Våmhus socken bildade särskilda baptistiska religionssamfund förefinnes författningsenligt afsöndradt från den evangelisk-lutherska församlingen, ehuru *skismatiska religionsöfningar* flerstädes inom länet förekomma, dock utan att allmänna ordningen deraf störes.

I byggnadssättet fortgår i allmänhet en riktning till förbättring, äfven inom länets öfre delar, så väl i afseende på rymlighet som prydlighet. Pert- eller sticktak användas mera allmänt vid förefallande byggnader äfven hos allmogen i nästan alla delar af länet, men trä är uteslutande det byggnadsämne, som begagnas. Tillgång derpå äfvensom å *brännmaterial* från skogarne kan väl i allmänhet anses tillräcklig, helst, der sådan eljest skulle brista, virke erhålles genom flottlederna från de skogrikare byggderna samt affall vid sågverken, och af sådan anledning förekommer icke något allmänne begagnande af brännstoff.

I den öfre Dalortens särskilda socknar bibehålles väl ännu af befolkningen i allmänhet deras olika, hemväfda *klädedrägter*, men afvikelserna derifrån förekomma allt mer och mer i mån som fabriksstillverkningar med ringa kostnad och besvär kunna användas till en lättare, om än mindre varaktig beklädnad.

Mycken tarflighet är ännu i allmänhet rådande uti allmogens *lefnadssätt*, om än något mera närande födoämnen användas än tillföre. Förbrukningen af brännvin torde icke kunna anses hafva undergått någon väsentlig förminskning, ehuru det dagliga bruket deraf på landsbygden utan tvifvel är mindre, till följd af detsammas genom lagstiftningen försvårade tillgänglighet. Handeln med öl och vin, ofta af en mycket rusgifvande och för helsan menlig beskaffenhet, har deremot högst väsentligen tilltagit samt ofördelaktigt inverkat på sedligheten, så att den flerstädes påkallat åtgärder af kommunalmyndigheterna för att minska och förekomma de oordningar och lagöfverträdelser, som härflutit från den lätta och ymniga tillgången på dessa

rusgifvande drycker, samt missbruket af handeln med och förtäringen af desamma.

Vid de arbeten med *fällning och utdrifning samt flottning* af timmer, som trävarurörelsen åstadkommit äfvensom jernvägsanläggningarna föranledt, hafva varit använde en myckenhet *löse arbetare*, som tillströmmat från alla delar af riket. Deras inflytande på sedligheten inom orten har naturligtvis ej varit fördelaktigt och klagomål öfver tilltagande osäkerhet och ökade våldsgerningar hafva icke heller här uteblifvit, men om i betraktande tages å ena sidan det stora antalet löse arbetare, som på åtskilliga punkter varit hopade, deras frihet från de band å sjelfsväld, som familjelif och husbondevälde innefatta, den otillräckliga polisuppsigten och de tillfällen att i öfverflöd tillfredsställa begäret efter rusdrycker, som höga arbetslöner medfört, och å andra sidan det relativt ringa antal våldsgerningar, hvaröfver man haft giltiga skäl att klaga, och det i allmänhet ostörda säkerhetstillståndet, så måste det erkännas, att de fruktade löse arbetarne icke i verkligheten förtjänat det klander, hvarför de varit utsatte och att de gemenligen varit vida bättre än sitt rykte; gällande detta företrädesvis vid de arbetsföretag, vid hvilka vederbörande arbetschefer visat månhet om arbetarne, allvar vid deras behandling och benägenhet att understödja den offentliga ordningsmaktens verksamhet. Särskild polisbevakning har endast vid några arbetsstationer varit anordnad.

De i länets flesta socknar inrättade *boksamlingar* ökas fortfarande årligen, bland annat på nödhjelpskassans bekostnad, genom gåfvor till deri delaktige socknar af tidskrifterna: "Läsning för folket", "Land och Folk" samt "Ur Folkens häfder". Dessa periodiska skrifter anlitas i allmänhet mycket och den bildande läsning, som sålunda erbjudes, utöfvar otvifvelaktigt ett förädlade inflytande på befolkningens tänke- och åskådningssätt.

Af de vid femårsperiodens början ännu verksamma *11 frivilliga skarpskytteföreningar* återstodo vid 1875 års slut endast 7 och deras aktiva medlemmars antal minskas år efter annat. Till befrämjande af föreningarnas verksamhet hafva emellertid följande anslag utgått, nemligen:

	Till instruktörens aflöning.	Till skarp ammunition.	Till målskjutningspremier.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
År 1871	1,185	474	474
" 1872	1,036	416	416
" 1873	996	400	400
" 1874	1,004	402	402
" 1875	886	356	356

eller tillsammans 9,203 kronor.

3. Näringar.

Tab. N:is 2 o. 3. A) **Jordbruks-** och B) **Boskapsskötsel.** De från länets hushållningssällskap i afseende derpå meddelade och i härvid bifogade tabeller N:is 2 och 3 sammanförda uppgifter äro utan tvifvel de tillförlitligaste, som kunnat erhållas, då egorna icke allestädes blifvit afmätta och i öfrigt äro ständigt underkastade förändringar till följd af odlingar och olika brukningssätt. För

växtkraftens höjande hos den i allmänhet svaga åkerjorden har sedan längre tider tillbaka mycken omsorg egnats åt behandlingen af de gödningsämnena, som boskapsskötseln lemnar. Det tillfälle att dertill använda konstgjorda medel, som senare tidens uppfinningar och tillförsel beredt, har ock med ifver blifvit begagnadt, jemväl af allmogen, nästan allestädes inom länet, så

att hos tvenne handlande i Falun under år 1874 försålde till jordbrukare inom 28 särskilda socknar mera än 3,000 centner *artificiella gödningsämnen* deribland äfven till Lima och Venjan.

I afseende på *brukningssättet* infördes i öfriga delar af länet genom den mer och mer tilltagande odlingen af höstsäd och foderväxter efter hand den blandning af vaxel- och koppelbruk, som från längre tider tillbaka varit begagnad i trakten af Falun och i länets nedre socknar. Ännu är dock skörden af höstsäd äfven i goda år icke svarande mot förbrukningen deraf, hvaremot vårsäd då torde kunna anses motsvara behovet.

Omdömet om sädeskördarna i allmänhet har under dessa fem år sålunda utfallit, att den antagits vara:

- år 1871 medelmåttig och till beskaffenheten god,
- » 1872 medelmåttig, af mindre god beskaffenhet,
- » 1873 mer än medelmåttig, till beskaffenheten hufvudsakligen god,
- » 1874 under medelmåttan, och
- » 1875 öfver medelmåttan, af god beskaffenhet.

Af i förra berättelsen omförmälda, i och för derunder inträffade missväxter utaf staten lemnade *länunderstöd*, till belopp af 60,500 kronor, äro nu icke några medel oguldna, men af de då tillika utdelade gåfvoanslag, lemnade med vilkor af gagneliga arbetens utförande, voro 838 kronor 45 öre ännu oredovisade vid 1875 års slut.

Enligt inkomna uppgifter hafva *handelsprisen å de särskilda sädeslagen* under ifrågavarande år så vexlat, som i följande tabell synes:

År.	Per kubik fot						
	hvelte.	råg.	korn.	blausäd.	hafre.	ärter.	potatis.
1871.....	3,18	2,56	2,30	1,60	1,27	3,18	0,96
1872.....	3,65	2,86	2,38	1,75	1,51	3,50	1,27
1873.....	3,62	2,90	2,54	1,74	1,43	3,46	1,11
1874.....	4,90	3,41	2,90	1,75	1,60	4,90	1,35
1875.....	3,62	3,10	2,54	2,22	1,98	3,70	1,27

För *trädgårdsskötseln* samt blomster- och fruktträdodlingen fortgå bemödandena att tillvägbringa en fördelaktigare utveckling, hvartill verksamast bör kunna bidraga undervisningen vid folkskolorna. Träplanteringsföreningen i Stora Tuna socken har fortfarit med sin verksamhet i omförmälda hänseende och under dessa år uppdragit 8,550 trän och buskar, förädlat 1,679 fruktträn och deraf försålt 704 fruktträn, 6,680 bär-, blomster- och häckbuskar samt parkträn, äfvensom 19,525 bär- och blomsterplantor, hvarförutom till skolträdgårdar och skolbarn blifvit utdelade 56 fruktträn, 84 bärbuskar, 55 parkträn och 200 häckväxter.

Foderskördarnas beskaffenhet under denna femårsperiod, i allmänhet bättre än under föregående, har verkat till den förökning uti antalet underhållna kreatur, som en jämförelse af förhållandena under de olika tiderna ådagalägger.

Enligt derom afgifna årliga berättelser hafva foderskördarna blifvit sålunda bedömda, nemligen:

- år 1871 såsom medelmåttig,
- » 1872 mer än medelmåttig, men till en del mindre väl bergad,
- » 1873 ymnig, af för det mesta god beskaffenhet,
- » 1874 under medelmåttan, och
- » 1875 fullt medelmåttig.

I den öfre Dalorten användes till stor del det svaga och föga närande foder, som hemtas från aflägsna skogs- och käl-slogar samt endast å vinterföre kan derifrån hemföras. Då bästa fodret måste lemnas till hästarne under de ansträngande körningarna i skogarne och vid malmfälten, blifver oftast ladugårdens utfodring både svag och otillräcklig på många trakter; och en förbättring deraf vinnes endast i den mån som odlingen af foderväxter der utvecklas och kraftfoder, hvaraf användandet årligen tilltager, kan blifva att för ändamålet tillgå.

Prisen å kreatur och ludugårdsprodukter hafva under dessa fem år väsentligen stigit, så att de uppgått för en ko till 90 å 200 kronor, för en ung arbetshäst allmännast till 500 å 800 kronor samt derutöfver ända till 1,000 kronor eller mera, för 20 skålpund nötkött till 7 å 10 kronor, för 20 skålpund smör till 15 å 20 kronor, för ett tjog ägg till 1 å 2 kronor, för ett skålpund ull till 1 krona 50 öre å 2 kronor och för 1 kanna oskummad mjölk till 40 å 50 öre.

De stegrade prisen å hästar hafva fäst uppmärksamheten på vigten af åtgärder för *hästafvelns befrämjande* inom orten, i hvilket afseende hushållningssällskapet bekostat inköp af en hingst utaf ardenerras, då svårighet mött för att erhålla ett lämpligt afvelsdjur af den i orten vanligast till dragare begagnade norska hästrasen; och har för öfrigt hushållningssällskapet med anledning af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 1 November 1872 anslagit 500 kronor årligen till prisbelöningar för befrämjande af den enskilda hingsthållningen, hästafveln och hästuppfödningen inom orten, hvartill landstinget år 1873 för en tid af 5 år från det nästföljande jemväl anvisat ett bidrag af 1,000 kronor för hvardera.

I saknad af tjenliga beten och tillfälle till lämplig utfodring under nuvarande brukningssätt hafva några åtgärder icke kunnat vidtagas för *förbättrande af färaveln* och så är förhållandet med *uppfödandet af de svinkreatur*, som i länet underhållas; i följd hvaraf tillförseln från andra orter af fläsk och lefvande svinkreatur är ganska betydlig.

Fjäderfän, hvaraf nästan endast höns underhållas, förekomma egentligen blott i de nedre delarne af länet samt i mindre myckenhet, och der idkas äfven, ehuru obetydligt, någon *biskötsel*.

Öfver beskaffenhet och omfång af *smittosamma sjukdomar bland husdjuren* har länsdjurläkaren meddelat följande tabell (se nästa sida).

Bemålde läkare, som anmält sig under förutnämnda år tillika hafva behandlat tillfälliga sjukdomar och skador bland enskildes husdjur till ett antal af mera än 2,700, har i afseende på de i tabellen upptagne sjukdomar upplyst, att lefversjukdom och vattusot, som åren 1871 och 1874 mest förekommo bland fårkreaturen med mycken dödlighet, voro en följd af sent begagnadt bete å otjenlig mark och otillräckligt underhåll i öfrigt, samt att svag utfodring och otjenliga stallar vållat den allmänna utbredningen af benskörhet och bennjukhet bland nötkreatur och svinkreatur år 1872; och hafva i Hedemora och Smedjebacken bosatte enskilde djurläkare anmält, att de för flerfaldiga fel och sjukdomar, hvaribland benskörhet hos nötkreatur mest förekommit, behandlat: år 1871 971 hästar, 663 nötkreatur, 194 får, 107 svinkreatur och 21 hundar; år 1872 1,221 hästar, 934 nötkreatur, 61 får och 108 svinkreatur; år 1873 1,493 hästar, 825 nötkreatur, 79 får och 64 svinkreatur; år 1874 1,461 hästar, 910 nötkreatur, 38 får och 66 svinkreatur, samt år 1875 1,352 hästar, 1,027 nötkreatur, 64 får och 94 svinkreatur.

Af länsdjurläkaren behandlade smittosamma sjukdomar bland husdjuren.

År.	Skabb.																			Summa.					
	Mjeltbrand.	Springorm.	Mugg.	Lungrotta.	Qvarfa.	Katarr.	Katarrleber.	Kökpor.	Tungrotta.	Oäkta kokpor.	Sjukt och benjukhet samt benskorhet.	Sjukt och vattasot.	Lefersjukdom och vattasot.	Tuberkel-sjukdom.	Mull- och klöfsjuka.	Måsalng.	Kuntleber.	Rantslag.	Valpsjuka.						
	Svin.	Hästar.	Hästar.	Hästar.	Hästar.	Hästar.	Nötkreatur.	Nötkreatur.	Nötkreatur.	Nötkreatur.	Svin.	Får.	Nötkreatur.	Nötkreatur.	Nötkreatur.	Svin.	Hästar.	Nötkreatur.	Hundar.	Hästar.	Nötkreatur.	Får.	Svin.	Hundar.	
1871.....	2	15	14	—	14	21	6	—	42	38	—	315	—	2	9	6	4	6	10	14	1	—	1	1	521
1872.....	9	2	34	—	29	65	6	—	59	1,663	11	—	—	1	8	—	14	6	8	4	—	8	5	2	1,934
1873.....	2	9	25	—	8	56	14	20	—	13	—	8	—	2	—	—	7	5	14	5	—	4	2	3	197
1874.....	2	1	14	7	52	141	9	—	—	57	—	45	13	3	12	—	2	3	18	12	3	—	2	—	396
1875.....	3	4	16	17	4	32	6	—	—	105	—	—	—	—	14	—	5	6	12	14	2	—	—	1	241
Summa	18	31	103	24	107	315	41	20	101	1,876	11	368	13	8	43	6	32	26	62	49	6	12	10	7	3,289

Det i förra berättelsen omnämnda *holländeribolag* har blifvit upplöst och enligt beslut å bolagsstämma den 18 December 1872 dess kreatur af Ayrshire ras, 2 tjurar och 10 kor, försålda. Under nämnda år hade å hvardera stationen 5 kor i medeltal lemnat vid Garpenberg 815 kannor och vid Nyhammar 695 kannor mjölk, men den högst mjölkande hade på förra stället lemnat 1,184 och vid Nyhammar 981 kannor. Om än vid bolagets bildande förväntades af dess verksamhet större fördelar, än sedermera vunnits, så hafva dock derigenom i någon mån äfvensom genom enskildes nitälskan och bemödanden blifvit inom orten spridda äfven till allmogens ladugårdar djur af hastigare växt och bättre kroppsformer samt en i allmänhet högre mjölkafkastning.

Af de förut omnämnda, under förra femårsperioden grundlagda, trenne *distriktsmejerin* har det i Stora Skedvi socken anlagda efter några års verksamhet upphört, men de två andra fortfara att bereda afsättning för mjölken från ladugårdarne i omgivande orter, och har tillverkningen vid dessa varit:

	Mottagna kannor mjölk.	Tillverkning.		Godtgörelse för kannan mjölk.
		Å smör.	Å ost.	
<i>Mejeriet i Husby:</i>				
År 1871.....	43,123	8,464	13,524	19 öre
» 1872.....	91,647	14,818	40,502	20 »
» 1873.....	80,554	15,637	25,904	21 »
» 1874.....	87,196	15,898	26,651	22 »
» 1875.....	78,777	13,674	23,341	22 »
<i>Mejeriet i Hedemora:</i>				
År 1871.....	117,084	10,981	41,251	19,81 »
» 1872.....	58,815 ¹ / ₄	8,876,35	9,224	19,73 »
» 1873.....	50,412 ¹ / ₄	7,123	6,177	20,71 »
» 1874.....	43,257	6,323,50	6,579,50	21,60 »
» 1875.....	43,054	5,693	4,766,50	21,18 »

Afsättningen af smöret har egt rum dels på Göteborg, dels på Stockholm och dels i trakten omkring mejerien, men af osten endast inom orten; och har priset i medeltal varit:

år 1871.....	å smör	83,03 öre	och å ost	20 öre pr Å.
» 1872.....	»	68,93 »	»	20 » »
» 1873.....	»	78,30 »	»	28,11 » »
» 1874.....	»	90 »	»	25 » »
» 1875.....	»	90 »	»	20 » ».

Hushållningssällskapet, som i afsedd riktning sökt verka till jordbruksnäringens förkofran, har lemnat efter dess tillgångar lämpade uppoffringar till bekostande af landtbruksmöten samt premier vid täflingsplöjningar och kreatursutställningar m. m. Bland de viktigare föremål, hvaråt sällskapet egnat sin verksamhet, äro undersökningar och planer för vattenaftappningar till förhindrande af frostsador och beredande af tjenliga odlingsland genom den för länet särskildt anställde agronom, aflönad af medel, som dels länets rödhjelpskassas direktion, dels hushållningssällskapet dertill anvisat. De af *länsagronomen* under åren 1871, 1872 och 1873 sålunda behandlade marker omfatta en areal af mera än 23,300 qvadratref och de till föreslagna arbetenas utförande derå uppgjorda kostnadsförslag ett belopp af något mera än 116,300 kronor.

Vid *landtbruksskolan* å Vassbo, hvartill ett statsbidrag af 4,000 kronor årligen lemnas, njuta vanligen 12 lärjungar föreskrifven undervisning af tre lärare i så väl det teoretiska som praktiska af hvad till jordbruksnäringens utöfning hörer, samt bidraga utan tvifvel derefter ganska mycket till spridande af ett förbättradt jordbruk inom länet, ehvad de, utgångne från ortens allmoge, efter slutad lärokurs egna sig åt vården af hembygdens små lägenheter, eller taga anställning såsom rättare vid de något större jordbruken hos ortens ståndspersoner.

Då jordtorpare i allmänhet icke förefinnas inom länet, hafva ortens jordbrukare måst söka behöfligt *arbetsbiträde* hos statfolk och andra lagstadda tjenare samt mindre jordbrukare eller backstugusittare, enär de fria, lösa arbetarne i allmänhet föredragit det hårdare arbetet, som trävarurörelsen och jernvägs-samt andra industriella anläggningar erbjudit, tillika med en högre betalning, än jordbruksnäringen kunnat vidkännas. *Dagsverksprisen* hafva till följd deraf blifvit betydligt stegrade, särdeles under den för trävarurörelsen gynnsamma konjunkturen till och med år 1873, då de uppgingo till 3 å 3,50 kronor för en karl under sommaren och under vintern till 1 krona 50 öre å 2 kronor 50 öre samt för häst och karl under sistnämnda tid till 7 å 8 kronor eller mera. Sedermera hafva väl dessa pris något sänkt sig, men gälla fortfarande ändock under sommaren mansdagsverket 1,75 å 2 kronor eller mera och qvinsdagsverket 1 å 1,25 samt under vintern det förra 1,50 och det senare 1 krona äfvensom kördagsverket omkring 5 kronor.

Stängselväsendet är i allmänhet föga förändradt; men, der hägnad är mindre behöfelig, har den flerstades försvunnit, och genom sockne- och byavis träffade öfverenskommelser har stängsel utefter landsvägarne på många ställen blifvit borttaget eller förändradt, till besparing af virke för hägnaderna och af kostnaden för vinterväghållningen.

Den år 1871 med anslag af hushållningssällskapet för länet anställde undervisare i *fiskodling* har sedermera fortfarande verkat för omförmälda ändamål genom åt enskilde lemnadt biträde vid anordning af anstalter för kläckning och vård af yngel utaf redan befintlig fisk inom länet, så väl som inplantering i flere vattendrag af der förut saknade flere sorter lax samt gös och braxen; och hafva, sedan särskilda stadgar om fiskets ordnande inom länet blifvit af vederbörande intendent föreslagna och af länsstyrelsen, efter befolkningens hörande, fastställda samt i målet fullföljda besvär af Eders Kungl. Maj:t den 18 September 1874 i nåder afgjorda, de sålunda gillade bestämmelserna till allmän kännedom blifvit meddelade genom kungörelse af den 16 December 1874, hvarefter af kommunerna utsedde uppsyningsmän blifvit af länsstyrelsen förordnade att öfvervaka fiskestadgarnas behöriga efterlefnad.

Tab. No 4. C) **Skogshushållning.** Tillgängliga upplysningar derom meddelas i tabellen No 4. De särskilda skogsslagens arealer och årliga afkastning kunna icke till myckenhet och värde beräknas utöfver hvad deri omförmäles, då skogarnes affattning ännu icke blifvit fullbordad. Den afverkning, som blifvit tillgodogjord vid nedannämnda sågverk och hvaraf dock någon mindre del tillförts från detta län ej tillhörande skogar, har blifvit beräknad att årligen i medeltal hafva utgjort:

		Timmer. Stycken.	Med antagligt värde vid sågarna af kronor.
Vid Korsnäs	sågverk 1871—1875	322,374	967,122
» Kopparbergs-Hofors	» »	236,908	710,724
» Karlsfors	» »	151,887	455,661
» Domnarfvets	» »	282,092	821,645
» Korsåns	» »	27,076	39,474
» Gråda	» »	49,092	137,500
» Skutskärs och Elfkarleby i Upsala län	» »	115,208	338,864
» Ludvika	» »	11,980	35,940
» Abeckshyttan	» »	11,112	27,010
» Voxna bolags i Gefleborgs län	» »	1,246	1,295
» Kungsgårds i d:o	» »	37,500	112,500
» Saxehammars ångsåg	1872—1875	10,639	25,853
» Särna aktiebolags » i Vermlaud	1873—1875	59,126	241,167
» Avesta » för 1874 och 1875	66,398	199,200
» Tisksågen vid Falun för endast år 1875	42,576	99,800
» Valla ångsåg » » 1875	13,960	40,500
» Fagersta » » 1875	26,455	74,000
» Nyckelby » » 1875	9,012	25,233

Och har derförutom Norsbro sågverk i Leksands socken från dervarande skogar under åren 1873—1875 försågat tillsammans

170,000 kubikfot plank och bräder samt Voxna bolag afverkat 135 stycken bjelkträn till uppgifvet värde af 594 kronor 67 öre.

För följande kronoparker äro *indelningsplaner* fastställda, nemligen inom Särna revir och socken:

Granådals den 6 November 1873,

Dreftagens den 21 December 1874,

Fjätdalens den 4 Mars 1875

och Norra Särna den 4 Mars 1875,

men afverkning är endast å den förstnämnde verkställd; hvar-
emot Transtrands kronopark icke ännu blifvit till ordnad hushållning indelad, och frågan om afsättning af en ytterligare kronopark inom Särna socken, hvarom framställning, uti in-
fordradt yttrande i anledning af skogsinspektören C. V. Schmiedtes förslag i ämnet, under den 19 Oktober 1874 till Skogsstyrelsen insändes, lærer hitintills icke hafva blifvit i nåder afgjord. Inom Österdalarnes revir äro Elfdals sockens vestra och östra kronoparker affattade år 1875, men indelningsplanerna icke afslutade, och inom Vesterdals revir är icke heller å Lima kronopark afverkningsindelningen fullbordad. För den afverkning, som emel-
lertid egt rum å Granådals, Lima och Transtrands samt Vesterbergslags eller Grangärdes kronoparker, har under ifråga-
varande tidrymd till landtränteriet influtit 85,559 kronor 92 öre; och för den afverkning, som på grund af Kungl. brefven den 27 Januari 1860 och den 25 Januari 1861 egt rum å de oafvittrade skogarne i Särna och Elfdals socknar, hafva under samma fem år influtit stadgade *stubböresafgifter*: 20 öre för hvarje trä: 30,777 kronor 20 öre, motsvarande en afverkning af 153,886 trän. Och hafva i öfrigt under omförmälde tid till landtränteriet influtit för *utstämplat virke å militieboställsskogar* 7,130 kronor, å *ecklesiastikboställsskogar* 2,975 kronor 36 öre samt *beslagsmedel* 77 kronor 77 öre.

I enlighet med derom meddelade föreskrifter i Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 21 Mars 1873 blefvo från den i Särna socken oafvittrade skogen vid Löfåsen å Fuluffället den 11 Oktober 1873 till afverkning försålda 40,456 sågtimmerträn af gran för ett belopp af 121,000 kronor, som ställdes under länsstyrelsens förvaltning och förräntande för att af Eders Kungl. Maj:t framdeles i nåder disponeras; men för återstående virket å nämnde skogstrakt, utgörande enligt verkställd utstämpling 32,276 stycken sågtimmerträn af gran, har i anseende till de förändrade trävaruprisen antagliga anbud vid anställda auktioner icke kunnat erhållas. Efter det utstämplings- och försäljningskostnaderna blifvit bestridda samt understöd lemnadt åt Särna och Elfdals socknemän för underhåll af den i senare tider anlagde vägen från byn Åsen i Elfdals socken till Idre kapell i Särna socken samt vinterväghållning deremellan och norska gränsen, i öfverensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts under den 8 Maj 1874 och den 30 April 1875 derom meddelade nådiga förordnanden, utgjorde behållningen af den på omförmälda sätt tillkomna Särna skogsmedelsfond vid 1875 års slut ett belopp af 128,460 kronor 43 öre, deraf 110,000 kronor gjorts räntebärande till $5\frac{1}{2}$ procent mot hypotek af in-teckningar samt proprie och solidarisk borgensförbindelse af tre vederhäftige personer och återstoden inestår i enskild bankinrättning till största delen mot 5 procents ränta och till en mindre del på upp- och afskrifningsräkning, för att vid anfordran vara tillgängligt, mot 2 procents ränta.

Häradsallmänningar hafva vid de allmänna storskiftesför- rättningarna blifvit afsatta i Svärdsjö och Envikens socknar samt Lima och Transtrands socknar, utan delaktighet likväl för öfrige kommuner af Malungs tingslag i sålunda bildade skogs- samfälligheterna uti sistnämnda två socknar. För *Svärdsjö häradsallmänningar* inom förstnämnda två socknar fastställdes regle- mente af länsstyrelsen den 18 Juli 1870 och deremot anförda besvär blefvo af Eders Kungl. Maj:ts ogillade den 19 Juli 1872. Vid offentliga auktioner den 9 Juni och den 12 September 1871 samt den 28 Augusti 1873 blef afverkningsrätten dels till ut- stämplade 186,624 timmer- och bjelkträn dels ock det stånd- torra virket i dessa skogar försåldt för tillsammans 445,493 kronor, hvarförutom 19,000 stycken till flottledsbyggnader ut- stämplade timmer blifvit betalda med 12,600 kronor; varande tiden för afverkningens afslutande bestämd till år 1881, med skyldighet för köparne att då i fullgodt skick öfverlemna till häradsboarne de för timrets afforsling inrättade flottledsbygg- naderna. Af de influtna medlen voro, i enlighet med reglemen- tets föreskrift såsom en fond, hvilken icke må skingras, 412,000 kronor vid 1875 års slut nedlagda i Riksgäldskontorets 5- procentsoptioner, förvarade i landträneriet, men för öfrigt deraf 24,000 kronor utlemnade i lån till Svärdsjö socken för dess kyrkobyggnad och 3,600 kronor insatta i Kopparbergs en- skilda bank, sedan skilnaden blifvit för kommunala omkostnader och utgifter använd.

Rättigheten att afverka allt det virke, som å *Lima och Transtrands häradsallmänningar* under loppet af 50 år uppnår 8 decimaltums diameter 17 till 20 fot från roten, uppläts på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 8 April 1870, efter allmänningarnas indelning i 8 särskilda afverkningsblock och skedd uppskattning af derå befintliga virket till större och mindre sågtimmerträn samt timmerämnen, å offentlig auktion den 16 Mars 1872 å förut kungjorda vilkor till olika sågverks- egare i Norge, Vermland, Dalarne och Uppland för ett samman- räknadt belopp af 2,467,000 riksdaler riksmünt, hvilka medel enligt Eders Kungl. Maj:ts ofvannämnda nådiga bref den 8 April 1870 skola genom länsstyrelsens försorg göras frukt- bärande och förvaltas samt räntan efter menigheternas hörande eller på deras förslag och länsstyrelsens beslut användas i öf- verensstämmelse med ett af länsstyrelsen under den 28 Mars 1873 fastställt reglemente. Genom detsamma är bestämdt, att framför andra utgifter skola med fondens afkastning bestridas kostnaderna för allmänningarnas bevakning och befrämjandet af skogens återväxt jemlikt en efter ortens förhållanden lämpad ändamålsenlig hushållsplan; äfvensom sedermera de å jordbruks- fastigheterna i nämnda två socknar belöpande ränta, kronotonde och fastighetsbevilling samt derefter utgående landstingskatt och bidrag till presterskapets aflöning; äfvensom vidare årligen afsättas nu mera 17,500 kronor till en fond för befolkningens understöd vid inträffande missväxter; och kunna fondens inkom- ster i öfrigt efter beslut å kommunalstämmor, hvilka dock er- fordra länsstyrelsens godkännande, användas dels såsom bidrag till utgörande af jordbruksfastigheterna åliggande onera, såsom rotering, väglagning, gästgifveriskjuts m. m., dels till föremål, som för kommunerna i allmänhet äro nödiga eller gagneliga, såsom läkarevård, fattigvård, folkundervisning, jordbrukets för- bättring genom utdikning och annorledes, boskapsskötselns ut- veckling, anläggning af nya vägar eller förbättring af gamla

m. m.; varande socknarnas delaktighet i dessa tillgångar och desammas afkastning bestämd efter förhållandet emellan det reducerade jordetal, som legat till grund för det derstädes af- slutade allmänna storskiftet; och utgjorde skogsmedelsfondens behållning den 31 December 1875 2,585,759 kronor 65 öre, för- utom till undsättningsfonden afsatta 52,500 kronor. Fonden förvaltas af en direktion, bestående af tre ledamöter, af hvilka Konungens Befallningshafvande utser ordförande och hvardera socknen en ledamot, och granskas årligen af på samma sätt ut- sedde tre revisorer, hvilkas berättelse till trycket befordras och inom socknarna utdelas.

För förvaltningen af *Venjans sockens skogsmedelsfond*, till- kommen på sätt Eders Kungl. Maj:ts medelst nådigt bref den 9 November 1861 föreskrifvit, är reglemente fastställt genom nå- digt bref af den 3 Mars 1871 med föreskrift om tillgångarnes fördelning till en folkskolefond med..... 10,000 kronor, odlingsfond med..... 20,000 » undsättningsfond med..... 20,000 » allmän fond af vid pass..... 52,000 »

som aldrig finge utdelas, hvarförutom af ränteinkomsten $\frac{1}{5}$ år- ligen skulle tilläggas kapitalet, men återstoden kunna för be- stämnda ändamål få efter socknens, af länsstyrelsens godkända, beslut användas. Enligt sistlidet års godkända bokslut utgjorde de orubbliga kapitalbeloppen för folkskolefonden 11,455,14. odlingsfonden 22,890,30. undsättningsfonden 22,890,30. allmänna fonden ... 57,219,72. och användbara medlen 8,282,78. tillsammans kronor 122,738,24.

Vid 1875 års slut utgjorde inom detta län, tillhörande Bergslags distrikt, aflöningen till *Jägeristaten* af 4 jägmästare och 10 kronojägare 20,850 kronor. Särskild undervisningsanstalt för *skogsvården* saknas fortfarande inom länet. I närheten af städerna samt andra afsättningsorter är omtanken oförändradt hufvudsakligast riktad endast på utvägar att skyndsammast till- godogöra den der befintliga skogens värde utan afseende på möjligheten af behöflig återväxt. Jernverkens egna skogar eg- nas i allmänhet en ändamålsenlig vård. Å den Avesta—Gar- penbergs bolag tillhörande skogsmark är skogssådd sålunda in- förd, att årligen $\frac{1}{80}$ del af hela arealen besås och växtligheten ordnas medelst hjälpplantering der så erfordras, och vid några andra verk i länets nedre delar egnas en likartad vård åt deras skogar; men de skogar, som i öfrigt äro de koltärande verken närbelägne, behandlas vanligen på ett helt och hållet motsatt sätt, hvaremot å de aflägsnare timmerskogarne afverkas i all- mänhet blott moget timmer, då sådant ännu är med afverkarnes och egarnes gemensamma fördel öfverensstämmande.

Af *tjära, harts* och *pottuska* är tillverkningen oförändradt utaf mindre betydenhet.

I Falun, ostridigt den väsentligaste afsättningsort inom länet *för ved*, har *priset* därför varit:

	För 1 stafrum björkved.	För 1 stafrum tallved.
år 1871	» 6: —.	» 5: —.
» 1872	» 7: 12.	» 5: 63.
» 1873	» 9: —.	» 7: 50.
» 1874	» 12: —.	» 10: 50.
» 1875	» 10: 50.	» 9: —.

Till följd af förändrade arbetsmetoder vid koppertillverkningen är *kolätgången i Falun* väsentligen förminskad, så att en större myckenhet af dertill förut behöfliga kol nu mera lemnas till användning för andra näringsföretag, och kolprisen hafva af sådan anledning vid flere andra verk inom länet varit högre än i Falun, hvarest en stig kol om 12 tunnor gällt år 1871 4 kronor 80 öre, 1872 7 kronor 80 öre, 1873 och 1874 10 kronor och 1875 7 kronor 50 öre, under det priset derå på Smedjebacken varit år 1871 6 kronor 75 öre, 1872 10 kronor, 1873 16 kronor 75 öre, 1874 9 kronor och 1875 8 kronor.

Svedjande och *skogseldar* förekomma fortfarande mindre allmänt än i förra tider, då skogens värde var lägre än nu.

Kalkbränning idkas fortfarande på flere ställen i länet till afsalu, förnämligast i Rättvik, hvarifrån den anses vara bäst; men de stegrade trävaruprisen hafva gifvit anledning till så höga anspråk på betalning för kalk från Rättvik, att sådan börjat tillföras ej mindre från Gotland öfver Gefle och derifrån på jernväg till Falun, än äfven efter Ludvikabanans öppnande på jernväg från trakten af Frövi, hvilket lär hafva väckt tanken på att såsom bränsle för kalktillverkningen i Rättviks socken använda der tillgänglig bituminös skiffer.

Den i förra berättelsen omnämnda nedbrända *träoljefabriken* vid Sandviken i Vika socken har icke blifvit återuppbyggd och den i Borns by af Rättviks socken har icke heller under de senare åren varit i verksamhet.

I ändamål att för beredande af gödningsämnen tillgodogöra de i Boda socken befintliga *fosforförande bergarter* bildades år 1870 ett bolag, grundadt med beräkning af 1,000 aktier å 500 kronor, hvaraf dock endast 389 hitintills blifvit tecknade. Sedan fabriks hus med turbin, krossverk, rosthuss samt vatten- och ekonomibyggnader vid Ofvanmyra blifvit färdiga, har först under innevarande år tillverkning kunnat ega rum till någon afsevärd myckenhet, eller vid pass 6,000 centner, så att, ehuru vid användning af der förut beredda fosforhaltiga preparat en fördelaktig växtlighet vunnits, det kan ännu icke bedömas hvad framgång företaget kommer att ernå eller dess inflytande på jordbruksnäringen i orten; och de långväga, svåra transporterna torde vara mycket till hinder mot tillverkningarnas allmännare spridning, intill dess jernvägen emellan Borlänge station å Bergslagens jernväg och den med sjön Siljan förenade Insjön kan blifva fullbordad. Enahanda är förhållandet med ofvannämnda bolags försök att använda *sandstenslagren i Boda* för slipstens-tillverkning, ehuru försöket dermed skall hafva lemnat en god vara.

Tab. N:is 5 o. 6. D) **Rofdjurs utödande.** Tabellerna N:is 5 och 6 utvisa antalet af *dödade rofdjur*, för hvilka belöning blifvit utbetald, och beloppet af dessa belöningar, som blifvit erlagda dels af statens dels af landstingets dertill anvisade medel, äfvensom antalet af *husdjur*, som blifvit af rofdjur dödade, samt beräknade beloppet af derigenom uppkommen skada.

Det skydd, som genom kungörelsen den 29 Januari 1869 är påbjudet för hararne, hvarå tillgången sannolikt i följd af någon farsot blifvit betydligt minskad, har hitintills icke kunnat medföra afsedd påföljd i anseende till den betydliga tillväxt, som räfslägtet vunnit, sedan för dödade af räf förut bestämda skottpenningar efter samma tid icke vidare utgifvas; och är detta rofdjur utan tvifvel väsentligen vållande till den minskade

tillgången äfven på skogsfogel och den ringa tillväxten af rapphöns, som eljest börjat att sprida sig till denna landsort. Vargar hafva under ifrågavarande tid nästan icke förekommit inom orten och björnarne endast i förminskadt antal.

För E) **Bergs- och Brukshandtering** samt F) **Fabriker**, Tab. N:is 7 a o. 7 b **Manufaktur**er och **Handverk** redovisas på föreskrifvet sätt, så vidt ske kunnat, i tabellerna N:is 7 a och 7 b.

I öfrigt har till närmare upplysning i afseende på bergsbruksnäringen enligt meddelande från vederbörande bergmästare härvid bort tilläggas: att

Jernmalmsbrytningen har utgjort:

1871 från	93	grufvor	4,186,378,50	centner	jernmalm,
1872 »	101	»	3,735,072	»	»
1873 »	154	»	4,758,984	»	»
1874 »	220	»	6,088,193,50	»	»
1875 »	212	»	5,287,040,55	»	»

Masugnsrörelsen lemnat:

		Tackjern.	Gjutgods.
1871 från	45	masugnar	1,592,680,38 ctr,
1872 »	48	»	1,802,958,26 »
1873 »	46	»	1,631,544,51 »
1874 »	42	»	1,523,295,07 »
1875 »	47	»	1,635,473,88 »

och *Stångjernstillverkningen* uppgått till:

1871 från	42	verk med	100	hårdar	566,267,65	ctr,
1872 »	42	»	106	»	480,156,53	»
1873 »	39	»	98	»	451,518,09	» jemte 293,848,77
						ctr smältstycken,
1874 »	36	»	91	»	378,645,27	» jemte 290,947,77
						ctr smältstycken,
1875 »	41	»	94	»	445,389,40	» jemte 363,880,53
						ctr smältstycken,

äfvensom att *tillverkningen vid de egentliga gjuterien* utgjort:

1871 genom	tackjerns	omsmältning	17,703,12	ctr	jern,
1872 »	»	»	16,497,85	»	»
1873 »	»	»	22,907,63	»	»
1874 »	»	»	25,932,21	»	»
1875 »	»	»	29,186,87	»	»

samt 1871 af annan metall till 12,15 ctr,

»	1872	»	»	»	472,77	»
»	1873	»	»	»	21,47	»
»	1874	»	»	»	52,00	»
»	1875	»	»	»		ej uppgifvet,

hvarförutom i afseende på *Jernmanufaktur- och Ståltillverkningen* bifogas följande tablå:

År.	Antal begagnade verk.	Stål.	Plåtar.	Spik.	Smide af redskap. Diverse.	Diverse manufaktur.	Summa.
1871.....	23	4,378,40	21,437,85	6,584,87	5,128,18	3,298,60	40,827,85
1872.....	23	9,226,91	22,066,02	9,111,85	18,891,57	3,876,01	63,172,36
1873.....	21	8,871,00	19,911,96	10,072,04	5,590,78	3,802,01	48,247,74
1874.....	20	5,003,20	23,638,85	9,699,81	8,497,04	2,379,24	49,218,14
1875.....	18	4,736,19	28,099,25	11,283,59	6,725,55	316,55	51,161,15

Och har öfver antalet använde *arbetare* följande tabell äfven blifvit meddelad:

År.	Grufvorna.				Jernverken.				Andra verk.			Summa summorna.		
	Ständige.	Tillfällige.	Qvinnor och barn.	Summa.	Masugnar.	Stångjernverk.	Manufaktur och Gittern.	Ej speciellade.	Summa.	För silfver tillverkning.	För koppar- och andra verk.		Diverse.	Summa.
1871	750	73	116	939	844	786	280	195	2,105	23	923	95	1,041	4,085
1872	761	—	72	833	917	755	270	215	2,157	22	835	91	948	3,938
1873	1,135	—	63	1,198	875	690	342	—	1,907	28	653	92	773	3,878
1874	1,458	—	115	1,573	929	659	457	—	2,045	25	429	155	609	4,227
1875	1,425	20	102	1,547	995	702	276	—	1,989	22	489	252	763	4,299

*) Deraf 16 gossar.

***) » 35 »

1) » 3 »

2) » 4 »

Bland enskildes företag till bergsbruksnäringens utveckling inom orten har här jemväl bort omnämnas följande:

Vid *Stora Kopparberget* har brytningen under åren 1871—1875 i medeltal årligen lemnat till uppföring 218,600 tunnor, motsvarande 1,093,000 centner malmhaltigt berg, hvarutur tillverkats 12,761,81 centner koppar, 3,464,95 centner kopparvitriol, 12,81 skålp. guld, 284,75 skålp. silfver och 7,025,90 centner svafvel, hvarförutom utur vittrade svafvelkisupplag jemväl i medeltal framstälts 24,144 centner rödfärg och utur s. k. sulunasar 464,29 centner jernvitriol. I öfrigt tillverkad svafvelsyra har hufvudsakligast blifvit använd för frambringande af koppar på "våta vägen" samt af koppar- och jernvitriol. Det i förra berättelsen omnämnda, med betydlig kostnad anlagda anrikningsverk befanns vid metodens användning icke vara för behandlingen af kopparmalmerna ändamålsenligt, i anseende till den betydliga förlust af fyndigt gods, som dervid egde rum. För malmernas tillgodogörande har i stället den senare tiden blifvit begagnad den så kallade urlakningsmetoden och inredningen af anrikningsverkets byggnader är för sådant ändamål lämpligen förändrad. Efter försäljning 1872 af Avestaverket, der Falukopparen tillföre garades, blir all garning af kopparen verkställd i Falun; och har vid kopparverket bränsleförbrukningen under berörda år varit:

År.	Kol. Stigar å 12 tr.	Cokes. Centner.	Stenkol. Centner.	Ved. Kub.-f.	Sticktorf. Kub.-f.	Sågsån och annat sågaffall. Kub.-f.
1871.....	27,153	66,448	—	362,456	—	26,050
1872.....	25,395	76,278	—	336,907	—	37,308
1873.....	15,047	44,478	3,423	247,502	51,846	230,160
1874.....	10,652	24,362	9,484	201,622	84,108	165,771
1875.....	7,255	27,462	1,683	202,123	44,100	1,401,697
eller i medeltal per år	17,100	47,806	4,866	270,122	60,018	372,197

Deraf synes, att användningen af kol och cokes årligen minskats, i mån som kolprisen stigit och fördyrat tillverkningen ge-

nom det malmfattiga bergets smältning, hvaremot vid malmens tillgodogörande genom tillämpning af den så kallade våta vägen kol och cokes icke erfordras utan det betydligt billigare affallet från sågverkstäderna kan till bränsle brukas. Två tredjedelar af den år 1875 tillverkade kopparen har blifvit på sådant sätt framställd genom klorering med koksalt och utfällning ur kopparkloriden medelst jern. Under ofvannämnda tid har antalet arbetare vid Bergslagens grufvedrift och bergsbruk i medeltal årligen uppgått till 486, af hvilka i grufvan blifvit svårare skadade 6 till 8, deraf 2 dödligt. Arbetarne bo dels i egna gårdar, dels i Bergslagens mot hyra, till omkring hälften af hvad sådan i allmänhet gäller. Vid sjukdom njuta de, som varit i tjänst ett år, understöd med 25 öre om dagen samt fri läkarevård och medicin. Af arbetarne sjelfva bildad sjukhjelpskassa lemna dessutom till dem, som deri insatt 50 öre i månaden, för hvarje sjukdag 50 öre i understöd och till dem, som insatt 25 öre i månaden, sistnämnda belopp i sjukhjälp för dag. Arbetarnes barn njuta undervisning i stadens och Kopparbergs sockens folkskolor.

Bergslagens verkstäder blefvo med Tiskens station å Bergslagens jernväg år 1875 förenade genom en deremellan anlagd jernväg af samma spårvidd som nämnda bana.

Angående de öfriga förnämsta *redan anlagda eller under anläggning varande bergverken* i länet har det ansetts kunna vara af något gagn att här intaga beskrifningar. Den omständighet, att materialerna dertill erhållits endast genom enskild välvilja, torde få åberopas såsom orsak till bland annat den bristande likformighet, som i afseende på dessa skildringar kan med skäl anmärkas.

Vid det från staten inköpta f. d. landshöfdingebostället *Hushagen*, beläget i Stora Tuna socken vid Dalelven midt emot Domnarfvet, der Bergslagens jernväg är förd öfver Dalelven, 2,2 mil sydvest från Falun, har Stora Kopparbergs bergslag under anläggning ett betydligare jernverk. Anläggningen är planerad för 4 masugnar med bessemerverk, Martins ståltillverkning jemte verkstäder för förädling af såväl på nämnda ställen som från Bergslagens öfriga jernverk framställda råämnen.

Kraft för verkets drifvande erhålles genom ett fall af 16 fot, som Dalelven der bildar. Vattnet ledes först genom en 65 fot under verkstadens golf i sjelfva verket sprängd tunnel af öfver 1,000 fots längd och 12 till 13 fots diameter. Från denna tunnel äro nio uppåtgående kanaler sprängda till lika många skottiska turbiner, hvilka, afsedda för olika arbeten, äro beräknade lemna sammanlagdt 2,400 hästkrafter. Från samma vattenfall erhålles kraft för Bergslagens, på andra sidan om elfven belägna, tioramiga sågverk.

Vid jernförädlingsverkets anläggning är ordnad för valsning af alla sorters såväl gröfre som finare jern och stål, såsom hjulband, räls, fasonjern, stångjern, plåt och trådjern.

Bränsle kommer hufvudsakligast att erhållas af affall från sågverket, nemligen för masugnarne träkol af ribbor och bakar samt sågsån för jernets vällning.

Malmer för jernverkets behof erhållas lätt från de närbelägna Romme- och Forsäugsgrufvorna samt medelst Bergslagens jernväg från de invid eller i närheten af samma jernväg belägna Tuna, Hästbergs, Gräsbergs och Bybergs grufvor. När

Krylbo—Borlänge-banan kommer till stånd, kan jernverket äfven lätt erhålla malm från Norberg och Bispberg.

Arbetena, som börjades på våren 1873, hafva under byggnadstiden bedrifvits med omkring 300 arbetare på vintern och 600 under sommarmånaderna, och hafva så framskridit, att något mera än halfva verket beräknas kunna sättas i gång under lop-pet af nästa sommar.

För arbetarne hafva 24 särdeles prydliga envåningshus blifvit uppförda, hvarje afsedt att i sina sex rum inrymma endast tvenne familjer och några ogifta arbetare. Arbetarne erhålla fri läkarevård och medicin samt hafva, såsom bidrag till sin sjuk- och begravningskassa, erhållit 500 kronor af arbetsgifvarne. Fyra arbetare hafva under byggnadstiden genom olyckshändelser omkommit.

Avesta, i kapellförsamlingen af samma namn, tillhörande Grytnäs moderförsamling, belägna bruk, som år 1872 af Stora Kopparbergs bergslag försålles till Garpenbergs bruksegare, anlagdt vid Avesta fors i Dalelven $\frac{1}{4}$ mil från Krylbo jernvägsstation å norra stambanan och genom egen jernväg stäldt i förbindelse med densamma och genom Krylbo—Norbergs jernväg med Norbergs stora jernmalmsfält, har genom Dalelvens flottled lätt och ständig tillgång till för bruksrörelsen behöfligt sågtimmer och kolvirke. Tillhörigt Avesta—Garpenbergs aktiebolag, har detta verk sedermera med betydliga kostnader blifvit försedt med 2 masugnar samt med nya eller förändrade och utvidgade verkstäder för tackjernsfärskning, stångjerns- och plåtvalsning m. m., äfvensom ett större sågverk der ock är vordet inrättadt. Dessa verkstäder drifvas medelst 12 turbiner och 5 vattenhjul, som tillsammans lemna omkring 786 hästkrafter, oberäknadt den ångkraft, som derutöfver beredes och användes.

Af masugnarne, med 55 fot höga pipor, varmapparater, krossverk, uppfodringsinrättning och rostugn, pådrogs en den 21 Maj 1874 och har med oafbruten gång under första blåsningåret utaf 226,758 centner smältgods lemnat 92,914 centner tackjern och under det andra året af 237,819 centner gods 102,600 centner tackjern. Den andra masugnen har först under innevarande år blifvit till begagnande färdig.

Färskningsverken utgöras af 1 franche-comté och 2 lancashirhårdar med en vattenhammare samt blåsvärk om 40 hästkrafter och tre dubbla puddelugnar med en $2\frac{1}{2}$ tons ånghammare. Stångjernsvalsverket har två valspar och vällugn samt klippsax med särskild ångmaskin. Plåtvalsverket har 3 valspar med 4 vällugnar för ångpanne- och skeppsplåt och 3:ne för tunnplåt samt tre plåtsaxar för ångkraft, som genereras i ugnarnes skorstenar, och en glödgugn för gas från masugnarne, hvaremot i valsverks- och puddelugnarne användes stenkol.

Mekaniska verkstaden innehåller: klensmedja med 3 dubbla och en enkel ässja, 2 knipphamrar, 2 svarfstolar, 1 borrh-, 1 klipp-, 1 gäng- och 1 hyfvelmaskin; gjuteri med 3 kupolugnar, äfvensom en smedja med 2 tyskhårdar och en större vattenhammare.

Sågverket har 4 enkla ramar, 2 kantverk, hissar, uppfodringsverk, utfodringsbanor och brädgård. Denna byggnad fullbordades år 1874, och har tillverkningen sedermera intill sistlidet års slut uppgått till 2,182,84 standard skeppningsvirke och 1,362 standard för användning inom orten, förutom 13,400 läster kol utaf affallet.

Af de vid ofvannämnda verkstäder sysselsatte omkring 370 arbetare bo endast få i egna eller af dem förhyrda lägenheter, utan de fleste i brukets åt dem upplåtna 265 rum eller eljest anskaffade bostäder. De ingå vid inträdet i tjänsten i en sjukhjälpförening, till hvars kassa af dem insätts 2 gånger i månaden 20 högst 35 öre, och erhålla derefter sjukhjälp af 60 högst 105 öre för dag. Kassan utgjorde vid 1875 års slut 634 kronor 72 öre, och ur en särskild begravningskassa lemnas till deltagarnes sterbhus ett bidrag af 50 kronor, hvarförutom år 1875 bildades af bruksarbetarne en handelsförening med ett aktiekapital af 15,000 kronor.

Läkare, sjukhus och sjuksköterska underhållas af bruket, men läkemedlen betalas af arbetarne.

Genom olyckshändelse vid masugnen omkom en arbetare år 1874, men sistlidet år inträffade icke något sådant olycksfall.

Vid de oförmälda bolag tillhörande grufvor och verk beräknas årliga tillverkningen utgöra omkring

550,000	centner jernmalm,
250,000	» tackjern,
12,000	» gjutgods och manufaktur,
100,000	» stångjern,
50,000	» jernplåt och
2,000	standard sågadt virke.

Smedjebackens i Norrbärke socken belägna valsverk, först anlagdt endast för stångjernstillverkning, blef emot slutet af föregående femårsperiod genom betydligare anläggningar och nybyggnader så utvidgadt, att verkstäderna sträcka sig på begge sidor om det Smedjebacken genomflytande vattendraget emellan sjöarne Vessman och Barken, samt anordnadt för tillverkning af räls och fasonjern äfvensom valsning af gröfre plåt; men det är först under de senaste fem åren som detta betydliga verks arbeten nått sin fullständigare utveckling. Oaktadt hinder af långvarigare vattenbrist under sistlidet år uppgingo tillverknin-garna dock till 67,005,75 centner stångjern af finare eller ordinarie,

27,369,42	» » af gröfre dimensioner
och 53,983,25	» färdiga räls,

tillsammans 148,358,42 centner, i värde ansedda till 1,631,942,62 kronor.

Under nästlidet år hafva vid detta verk varit anställda 120 ordinarie arbetare, som der erhållit fria husrum samt vid sjukdom fri läkarevård och medikamenter. Vid sjukdom, som fortfar 6 dagar, lemnas understöd af 50 öre om dagen ur en kassa, som till större delen är bildad genom insättningar af arbetarne. Deras barn erhålla undervisning i kommunens allmänna folkskola.

Vid *Ulfshyttan* i Stora Tuna socken har Grängshammars bruks aktiebolag anlagt ett bessemerverk, bestående af 2 kon-vertrar med 2 blåsmaskiner, hvardera om 250 hästkrafter, samt kran för vattenkraft, och för en lättad förbindelse med Bergs-lagernas jernväg byggt en utfartsväg från oförmälda verk till Skräcka station af vid pass 10,000 fots längd.

Jerntillverkningen vid *Nylhammar* i Grängärdes socken, der bessemerverk jemväl är inrättadt och användes i mån af in-gående beställningar, afser egentligen att åstadkomma smältstycken för valsverket å Smedjebacken, och utgöra verkstäderna derför 5 nyligen uppförda lancashirhårdar och en numlings-hammare; och har tackjernstillverkningen derstädes uppgått till

omkring 80,000 centner, deraf mera än 20,000 centner bessemergöt.

Larsbo-Norns aktiebolag, hvars hufvudsakligen i Söderbärke och Hedemora socknar belägna egområde omfattar vid pass 45,500 tunnland, deraf 40,000 tunnland skogsmark, som årligen lemna omkring 17,000 stigar kol och 10,000 sågtimmer, har under senare åren nybyggt och förstorat en del af sina verkstäder för jernstillverkningen vid *Larsbo* och *Norn*. Bolaget bedrifver: vid *Larsbo* och *Saxehammar* lancashirsmide för 5 till 6 smälthårdar till omkring 60,000 centner smältjern, hvilket vid inom Vestmanland belägna *Ramnäs* valsverk, deri bolaget eger hälften, förarbetas till stång-, manufaktur-, spant- och hörnjern samt finare räls, vid *Norn* tackjernstillverkning till vid pass 80,000 centner utaf malmer från *Bispbergs*, *Norbergs* och *Knappkärrs* grufvor, samt vid *Vikmanshytteverket* dels lancashirsmide för 4 hårdar till omkring 43,000 centner smältjern, som utsträcktes till stångjern vid *Turbo* för en vällugn eller förädlas vid *Ramnäs* valsverk, dels tackjernstillverkning af malmer från ofvannämnda grufvor, dels ståltillverkning af vid pass 1,300 centner brännstål och 2,200 ctr *Uchatii* gjutstål, som vid verket förarbetas till stänger och hvarjehanda redskap, såsom gruf- och malmsläggor, qvarn- och stenhackor, stansar m. m.; och eger bolaget för denna sin rörelse egna grufvor, utom i andra, uti *Bispbergs*, *Norbergs* och *Knappkärrs* malmfält, det sistnämnda under senare åren upptaget på *Norns* mark, med en årlig malmfångst af 60 till 80,000 centner.

Klosters bruksegare, som under ifrågavarande tidrymd organiserat sig till bolag på aktier i öfverensstämmelse med Kungl. förordningen den 6 Oktober 1848 under benämning "Klosters aktiebolag", grundadt på ett kapital af 1,728,000 kronor, fördeladt på 432 aktier, för bedrifvande af bergs-, jord- och krutbruk, qvarn och sågverksrörelse med deraf härflytande näringsverksamhet, har för sådant ändamål under eganderätt förvärfvat utom andra, länet ej tillhörande, fastigheter samt betydliga jordbruksegendomar inom *Husby* tingslag, der belägna *Klosters* manufaktur- och *Stjernerunds* stångjernsverk, *Långshytte* masugn med bessemerverk samt *Engelsfors* smältjernsverk; och derefter inrättat: vid *Långshyttan* dels nytt bessemerverk med kraftiga blåsmaskiner, två masugnspipor och två konvertrar, hvilkas rörelser likasom den stora kranen för stålskänken drivas med hydrauliskt tryck direkte från vattenledningen, för hvilken en ny kanal blifvit upptagen med fall af 50 fot, dels en 5 tons ånghammare med tillhörande större värmeugn, dels ett gjuteri, hufvudsakligast för verkets egna behof af gjutgoods, dels tegelslageri för quartstegel till elffasta former och bottnar vid bessemerverket, dels ock en mjölqvarn för 3 par stenar med sigt och grynverk; vid *Stjernerund* ett stångjernsvalsverk med dubbel gasvällugn och vid derunder lydande *Silfhytteå* masugn en såg med flerbladig ram; samt vid *Engelsfors*, efter förening af tvenne vattenfall till ett af 40 fots höjd till förekommande af förut vanlig brist på tillräcklig vattentillgång, två nya smälthårdar.

För beredande af en lättare gemenskap emellan dessa verk och utförelse af deras betydliga tillverkningar har bolaget anlagt jernväg af 3 fots spårvidd dels af 25,450 fots längd emellan dess station, *Born*, vid *Gefle*—*Dala* jernväg och *Glaså* station nära *Engelsfors* vid sjön *Edsken*, dels ock af vid pass 12,500 fot emellan *Stjernerund* och *Rörshyttan* vid *Bysjön*, så att, me-

delst bogserångbåtar på sjöarne emellan dessa jernvägar och så inrättade pråmar och rörliga bryggor vid sjölanden, att jernvägs-vagnarne med last å desamma öfverföras, en oafbruten kommunikation utan omlastning blifvit tillvägagragt emellan *Born* och *Långshyttan*; och har bolaget likaledes anlagt landsväg emellan *Kloster* och *Stjernerund* af vid pass en mils längd.

För den stora arbetspersonal, som vid dessa verk användes, hållas bostäderna i allmänhet i godt stånd, försedda med täckta kokspisar med derifrån till öfriga rummen utgående värmeledning. Arbetarnes obligatoriska sjuk- och begravningskassor förvaltas af bestyrelser, som arbetarne vid hvarterdera verket hvar för sig utse, likasom revisorer till granskning af förvaltningen. Arbetarne hafva ock vid hvarterdera verket på lika sätt handhafda handelsföreningar.

Distriktsläkaren för *Husby* tingslag är boende vid *Stjernerund*, der äfven finnes medikamentsförråd, och är vid hvarterdera verket särskild sjuksköterska anställd. Och har bolaget jemväl med ändamålsenliga uppoffringar sökt att främja barnaundervisningen och folkbildningen, äfvensom, efter sig företeende förhållanden och verkligt behof, att bereda understöd för ålderstigna samt enkor och barn bland dess arbetarebefolkning.

Denna personal utgjordes under år 1875 af:

50	grufarbetare,
68	arbetare i hyttorna och vid bessemerverken,
114	hammarsmeder och valsverksarbetare,
292	jordbruks- och diverse arbetare,

Summa 524 arbetare.

De i förra berättelsen såsom oundgängliga medel för bergsbruksnäringens och förnämligast jernhandteringens utveckling omförmälda lättade förbindelser emellan malmfälten inom *Vestmanland*, *Nerike* och *Dalarne* samt skogarne i sistnämnda landskap hafva, på sätt närmare förmåles i nästa afdelning, blifvit dels utförda, dels påbörjade, dels vidare till anläggning förberedda, så att då uttalade önsknings och förhoppningar om berörda betydliga, för vårt land så viktiga malmtillgångars behöriga och ändamålsenliga användande, der de icke redan gått i fullbordan, nu utan tvifvel kunna med mera tillit hysas.

Vid *Svartnäs* bruk år 1870 inrättade bessemerverk har dock till följd af ofördelaktiga transportförhållanden upphört att drivas, då för detsamma afsedda malmtillgångar kunnat annorstädes lämpligare tillgodogöras, och enahanda är förhållandet med de vid *Siljansfors* för jernstillverkning på sådant sätt, i förra berättelsen såsom nyanlagda omförmälda, likartade verkstäder, hvaremot vid *Bäcka* fortfarande bedrifvits sådan tillverkning, som lemnat

år 1871	9,160,10	centner
» 1872	10,295,95	»
» 1873	6,994,33	»
» 1874	5,707,31	»
» 1875	806,11	»

Summa 32,963,80 »

och vid *Korsnäs* i närheten af sålunda benämnda stationen å *Gefle*—*Dalabanan* har förut omförmälda jernverksbolag betydligt utvidgat sin rörelse samt nu mera för ändamålet företagit anläggning af ett stångjernsvalsverk.

Det enda i länet befintliga bränneri för tillverkning af bränvin har, beläget i *Hedemora* socken, åstadkommit:

	Kannor.	Med afgift af kronor.
År 1871 under 51 tillverkningsdygn	22,456,6	17,965,28
» 1872 » 56 »	45,091,8	36,073,04
» 1873 » 31 »	22,626,7	18,101,36
» 1874 » 37 »	23,491,4	18,793,12
» 1875 » 41 »	32,782,9	26,226,32
Summa 216 »	146,448,9	117,159,12

Under nästlidet år hafva tillverkningarna uppgått:

vid *Grycksbo pappersbruk* med 95 arbetare till 13,605½ ris åtskilliga slag af papper med ett värde af 190,742 kronor 43 öre;

vid *Haganäs* med 42 arbetare till ett parti *tändstickor* med ett värde af 24,700 kronor;

vid *bajerska ölbruggen*

i Mora till 45,000 kannor med värde af..... 20,000 kr.

i Marnäs » 50,000 » » » 18,000 »

i Falun » 169,000 » » » 72,600 »

tillsammans 264,000 kannor bajerskt öl med värde af 110,600 kr. utom svadricka omkring 80,000 kannor.

4. Kommunikations-anstalter och varubyten.

Tab. N:o 8. A) **Landtkommunikationer.** Vägarnes längd inom länet med antalet af derå vid 1875 års slut varande gästgifvaregårdar samt af årligen utgångne gästgifveri- och krono- samt kungsskjutshästar, äfvensom statens och särskilda kommuners uppgifna kostnader för väganläggningar och vägomläggningar eller förbättringar äro upptagne å tabellen N:o 8.

Förhållandet med vägarne är i allmänhet oförändradt, så att, der grunden består af jäsjord och tjenliga fyllnadsämnen saknas, de, i synnerhet höst och vår samt under regnig väderlek, blifva till följd jemväl af fordonens beskaffenhet och den starka trafiken djupa och svåra att begagna, men kunna för öfrigt anses vara af en god *beskaffenhet*. På några trakter förekomma dock svårare, för trafiken och vägunderhållet betungande backar, men sådana vägar blifva efter hand dels omlagda, dels mindre begagnade i anseende till den lättnad i förbindelsen särskilda orter emellan, som uppkommer genom utförda eller förestående jernvägsanläggningar.

Den i förra berättelsen omförmälda *vägen* från Timmergatan i Transtrands socken till *riksgränsen* mot Norge har blifvit fullbordad och efter afbesigtning under år 1872 till allmänt begagnande upplåten. De i tabellen utförda kostnaderna derför förekomma under rubriken allmänna landsvägar, då vägen till följd af nu fullbordade sträckningen icke kan, såsom förut, vara att hänföra till häradsväg, ehuru vidtagna åtgärder för densammas förseende med lämpliga gästgifvaregårdar ännu icke ledt till det äsyftade målet.

Till *omläggning* och *förbättring* af tvenne för särskilda trakter af detta län synnerligen viktiga landsvägar hafva under ifrågavarande femårsperiod understöd blifvit nädigst beviljade, nemligen 1874 till belopp af 24,700 kronor för omläggningar å

Under ifrågavarande period har i *Falun* anlagts dels ett *glasbruk*, hvilket dock i anseende till förändrade konjunkturen redan år 1875, åtminstone tills vidare, nedlades, dels ock ett mindre *jerngjuteri* och en *ångsåg*. I följd af den bostadsbrist, som magistraten i Falun anmält att de af vederbörande arbetsgifvare vidtagna åtgärder icke förmått afhjelpa, om än i någon mån minska, bor mången arbetare med hustru och barn trångt och uselt, så att den under sådana förhållanden i staden stigande folkmängden enligt magistratens äsigt icke är för samhället önskvärd, helst der icke förefunnes ökade förvärfskällor och kapitaltillgångar. Enligt taxeringslängderna öfver inkomstbevilningen synes likväl magistratens sålunda uttalade uppfattning af förhållandena icke kunna obetingadt godkännas, då bevilningen, som för år 1871 utgjorde 10,685 kronor 11 öre, år 1875 stigit till 16,361 kronor 70 öre och det icke kan antagas, att en sådan skiljaktighet uteslutande är beroende deraf, att taxeringsförrättningarna vunnit en bättre och riktigare kännedom om handlandes, handtverkares och kapitalisters inkomster af deras näringsverksamhet än tillföre må hafva varit förhållandet, utan jemväl måste anses härleda sig från ökad verksamhet och kapitalbildning samt ökade inkomster deraf.

landsvägen emellan Bergsgården nära Falun och Bjursås kyrka, utgörande början af den ginaste kommunikationsleden emellan Falun och en stor del af Österdalarna, och år 1875 till belopp af 17,860 kronor för omläggningar å vägen emellan Ludvika bruk och Grangårdes kyrkoby; och hafva begge dessa vägförbättringsarbeten sedermera blifvit med mycken drift i verket satta, men ett år 1872 nädigst beviljad anslag, stort 23,100 kronor, för omläggning af vägen emellan Buskäkers och Bommarsbo gästgifvaregårdar har icke kommit att utgå eller användas, till följd deraf att, vid slutlig handläggning af frågan, Stora Tuna socken undandrog sig åtagande af den förpligtelse, som för anslaget tillgodonjutande var föreskrifven. Denna väg-omläggning har äfven förlorat en väsentlig del af sin forna betydelse, sedan jernvägskommunikation blifvit öppnad ifrån Falun öfver Stora Tuna till Vesterbergslagen.

Häradsvägar hafva under denna tid blifvit anlagda och förbättrade uti Näsgråds fögderi till en längd af 1,700 mil med en kostnad af 1,500 kronor och uti Vesterbergslags fögderi till en längd af 1,166 mil med en kostnad af 1,263 kronor; och har inom Transtrands socken en *ny sockneväg* blifvit anlagd med en sträckning af 1,300 mil och en kostnad af 4,200 kronor.

I Lima och Transtrands socknar hafva flere fasta *brobyggnader* öfver Vesterdalelven blifvit utförda eller företagna, men i öfrigt är förhållandet med antal och beskaffenhet af förut omförmälda broar inom länet icke förändradt annorledes, än att genom inrättning af kulvertar å *flottbroarna*, trafiken så väl öfver som genom desamma blifvit mycket underlättad och förbättrad, men tvister om skyldigheten till dylika förändringars verkställande och underhåll hafva ännu flerstädes förhindrat denna förbättrings införande å alla flottbroar.

Antalet *grindar* å de allmänna vägarna förminskas efter hand i mån, som den öfverflödiga stängseln borttages utefter dessa vägar.

En förut indragen *gästgivaregård* har blifvit återupptagen och ökat deras antal mot år 1870, men vid 1875 års slut utgjordes skjutshållningen, såsom vid förra femårsperiodens slut, medelst entreprenad vid 56 skjutsstationer och sålunda vid 4 på annat sätt. Statens *bidrag till skjutsentreprenadkostnaderna* hafva utgjort:

för år 1871	22,607	kronor 69 öre eller	$\frac{7}{10}$
1872	22,099	» 60 » »	$\frac{7}{10}$
1873	21,997	» 77 » »	$\frac{11}{20}$
1874	17,251	» 2 » »	$\frac{3}{10}$
och 1875	22,802	» 65 » »	$\frac{32}{100}$

af vederbörande menigheters tillskott utöfver 16 kronor på hvarje helt förmedlat mantal eller utöfver 24 kronor å hvarje fullt hundraetal af stadsinvånare.

Postanstalterna utgjorde vid 1875 års slut inom länet 2 kontor, 9 expeditioner och 38 stationer.

Med den *diligensbefordring*, som egde rum emellan Falun och Vesterås intill 1873 års slut, men som sedermera förändrades till Falun—Krylbo, då densamma äfven blef daglig, har från Falu postkontor befordrats:

år 1871.....	97	passagerare och	2,028	paket
» 1872.....	109	»	3,760	»
» 1873.....	112	»	4,141	»
» 1874.....	546	»	6,190	» och
» 1875.....	490	»	4,916	»

Denna diligensbefordring indrogs vid slutet af år 1875, då bandelen Krylbo—Storvik öppnades för allmän trafik.

Nya postgångar hafva blifvit öppnade emellan Falun—Bjursås, Gagnef—Djura, Mora—Våmhus och Johannesholm—Venjan. Postföringskostnaderna hafva uppgått till 280,000 kronor under åren 1871—1875.

Den berättelse, som *Gefle—Dala jernvägsbolags* direktion afgifvit för nästlidet år till den innevarande år hållna bolagsstämma, upplyser: att anläggningskostnaden af omförmälda jernväg vid 1875 års slut, efter verkställda afskrifningar, var bokförd till 5,881,939 kronor 78 öre; att rörelsematerielen, efter tillökning under året för en kostnad af 412,394 kronor 4 öre,

utgjorde 24 lokomotiv, 29 personvagnar och 870 diverse lastvagnar, utom reservdelar till lokomotiv och vagnar m. m.; att persontrafiken, som år 1870 uppgått till 112,750, år 1875 ökats till 208,758 personer, men godstrafiken från 9,900,595 centner minskats till 8,979,386 centner samt inkomsterna från 1,509,946 kronor 32 öre till 1,393,990 kronor 15 öre, till följd af minskad jern- och trävarurörelse; och har driftkostnaden utgjort 52,6 procent af bruttoinkomsten, lemnande en vinst af 660,975 kronor 82 öre på rörelsen, hvaraf 360,000 kronor blifvit utdelade med 15 kronor å hvarje aktie af tecknade kapitalet 2,400,000 kronor, förutom 5 procents ränta å berörde kapital med 120,000 kronor. Ibland de till anläggningskostnaden hänfödda utgifterna äro att märka såsom afseende åtgärder inom detta län:

arbetarebostäder vid Korsnäs.....	4,974,59.
Falu nya station	104,337,48.
» stationshus	200,745,49.
» lokomotivstall	104,147,67.
tillsammans kronor 414,205,23.	

För verkställandet af dessa och andra betydande arbeten samt ofvannämnda och öfriga utgifter under året har bolaget beredt sig tillgångar genom tillfälliga lån, upptagna bland skulderna såsom reverserade å 900,000 kronor; och omnämns i öfrigt såsom sådana, utom aktiekapitalet och några mindre poster, dels statslån å 1,556,584 kronor 83 öre, dels obligationslån å 360,400 och dels reserverade medel till belopp af 689,531 kronor 72 öre, ehuru dessa sistnämnda icke synas kunna vara att hänföra till bolagets skulder.

I afseende på *Vessman—Barkens jernväg* har en betydlig tillökning i rörelsen egt rum, lemnande i medeltal nära tre gånger mera inkomst af persontrafiken och mera än dubbelt af godstrafiken emot förhållandet under föregående femårsperiod. Och intages till närmare upplysning om förhållandet nedanstående redogörelse (Tab. Litt. B).

Å *Statens Norra Stambana* öppnades trafik inom detta län vid stationerna Brovallen och Krylbo den 1 December 1873, vid Byvalla, Horndal, Fors och Jularbo den 6 September samt vid Morshyttan den 1 Oktober 1875. Vigten för ortens näringar af detta kommunikationsmedel ådagaläggas bäst af följande tabeller öfver trafiken vid hvardera stationen intill 1875 års slut med uppgift om densammas antal, vikt och beskaffenhet samt deraf härfluten inkomst (Tab. Litt. C).

Tab. Litt. B.

Trafiken å Vessman—Barkens jernväg.

	Persontrafik.				Godstrafik.				Extra inkomster.	Totalsumma. Kronor.
	Antal passagerare.	Afgift.	Öfriga föremål.	Summa.	Centner.	Kubikfot.	Boskap. St.	Afgift.		
År 1871.....	7,815	3,795,79	48,60	3,844,39	731,690,00	211,558,46	6	79,337,82	1,217,61	84,399,82
» 1872.....	10,637	5,534,35	58,70	5,593,05	916,941,30	148,088,50	13	96,093,33	1,146,30	102,832,68
» 1873.....	19,616	9,917,28	58,71	9,975,99	1,293,001,00	124,845,86	1	130,116,35	1,348,11	141,440,45
» 1874.....	30,965	15,372,44	113,13	15,485,57	1,020,250,50	101,457,82	10	129,460,60	2,737,49	147,683,66
» 1875.....	31,216	15,906,36	163,46	16,069,82	691,137,00	168,169,70	22	95,957,83	2,034,72	114,062,37
Summa	100,249	50,526,22	442,60	50,968,82	4,653,019,80	754,120,34	52	530,965,93	8,484,23	590,418,98

Tab. Litt C.

Trafik å Statens Norra Stambana.

Afsänd trafik.

Från	Antal resande.	Inkomst för försälda personbiljetter.	Antal			Summa inkomst för persontrafiken.	Centner gods.	Antal				Summa inkomst för godstrafiken.	Summa trafikinkomster.
			Åkdon.	Hästar.	Hundar.			Orar.	Kalfar.	Pår.	Stin.		
Byvalla	3,109	2,329,77	1	2	18	2,362,19	70,921,36	4	—	—	1	4,044,52	6,428,96
Horndal	4,386	2,992,41	2	2	17	3,082,77	39,150,61	14	5	—	2	4,629,12	7,849,17
Morshyttan	2,062	1,836,63	1	—	5	1,881,45	25,552,53	11	7	—	1	1,632,54	3,569,44
Fors	3,259	2,595,55	1	—	3	2,619,79	100,738,73	6	—	—	—	11,917,81	14,578,93
Jularbo	2,086	1,488,09	—	—	4	1,501,38	53,72	—	—	—	—	72,59	1,612,56
Krylbo	35,457	77,281,14	89	112	140	79,837,82	603,557,05	20	13	—	—	165,432,69	247,023,88
Brovallen	12,563	12,293,17	—	—	35	12,440,20	—	—	—	—	—	—	12,440,20

Till

Anländ trafik.

Byvalla	3,060	—	2	3	6	—	44,260,54	1	—	—	—	—	—
Horndal	4,301	—	4	3	16	—	43,405,19	13	—	—	—	—	—
Morshyttan	1,937	—	2	—	7	—	111,445,74	—	—	—	130	—	—
Fors	3,207	—	4	—	3	—	44,298,02	2	—	—	—	—	—
Jularbo	1,915	—	1	—	4	—	490,12	—	—	—	—	—	—
Krylbo	38,453	—	124	185	150	—	930,772,36	318	11	—	411	—	—
Brovallen	11,980	—	1	—	25	—	2,05	—	—	—	—	—	—

Afsändt

från Byvalla:

Jern	14,357	centner
Skogseffekter	29,040	"

från Horndal:

Jern	11,204	"
Malmer	7,391	"
Byggnadsmaterialier för statens räkning	6,317	"

från Morshyttan:

Jern	9,324	"
Byggnadsmaterialier för statens räkning	14,182	"

från Fors:

Jern	15,649	"
Malmer	68,743	"

från Krylbo:

Jern	288,253	"
Malmer	100,548	"
Skogseffekter	120,958	"
Byggnadsämnen för statens räkning	54,190	"

Anländt

till Byvalla:

Malmer	26,572	centner
--------------	--------	---------

till Horndal:

Jern	15,287	"
Kol	6,874	"
Malmer	8,483	"

till Morshyttan:

Jern	8,303	"
Malmer	91,408	"

till Fors:

Jern	11,616	"
Kol	9,418	"
Byggnadsmaterialier för statens räkning	8,353	"

till Krylbo:

Brännvin	15,613	"
Gödningsämnen	12,621	"
Jern	36,511	"
Kalk	39,337	"
Kol	181,443	"
Malmer	29,360	"
Skogseffekter	41,379	"
Spannmål	37,845	"
Specerier	16,604	"
Viktualier	8,462	"
Byggnadsmaterialier för statens räkning	340,493	"

Frövi—Ludvika jernväg, för anläggning hvaraf koncession meddelades den 22 September 1869 åt ett bolag, hvars styrelse har sitt säte i London, men i Sverige representeras af en der bosatt styresman, blef den 1 Oktober 1873 öppnad för trafik till hela sin längd med en sträckning emellan Frövi och Ludvika stationer af 9,2 mil, deraf inom Örebro län, med 13 stationer, 7,5 mil och 1,7 mil inom detta län, der vid densamma förefinnas, utom den nyss nämnda eller Ludvika, jemväl stationerna Grängesberg och Gonäs. Genom denna jernväg har blifvit beredd en lätt gemenskap emellan Örebro och detta län, i stället för den svåra, som förut förefanns endast genom den med mycket långa och branta backar besvärade landsvägen. Banan trafikerades år 1873 inom detta län af 7,613 personer och med 480,659 centner gods mot en afgift af 115,086 kronor 12 öre; år 1874 af 43,222 personer och med 1,023,858 centner gods mot afgifter af 180,004 kronor 23 öre samt år 1875 af 26,400 personer och med 581,649 centner gods med inkomst af 130,044 kronor 94 öre.

Krylbo—Norbergs jernväg, som jemväl anlagd af enskildt bolag med en sträckning af 1,8 mil sammanbinder statens norra stambana och Norbergs betydliga jernmalmsfält, har kostat 1,046,729 kronor 34 öre i anläggning och öppnades för trafik den 4 September 1874. Intill samma års slut transporterades å denna jernväg 5,269 passagerare, åkdon, kreatur och 122,904,75 centner gods mot en sammanräknad afgift af 14,799,70 kronor, och under nästlidet år har densamma blifvit trafikerad af 18,792 passagerare samt 659,335,09 centner gods jemte diverse mot 67,305,72 kronor i afgift.

I enlighet med derom meddelad bestämmelse i koncessionen för Bergslagens jernvägsaktiebolag af den 26 September 1871, öppnades för allmän trafik bandelen Falun—Ludvika den 31 December 1875. Denna först färdiga del af hela linien Falun—Göteborg håller i längd 6,6 mil och öppnar härifrån redan nu genom Frövi—Ludvika samt Köping—Örebro-banan jernvägsförbindelse öfver statens vestra, östra och södra stambanor med de delar af landet, som af desamma genomskäras.

Från Utsjö by vid Dalelven i Malungs socken af Vesterdals fögderi anlades, af ett för ändamålet i Vermland bildadt bolag, åren 1871 och 1872 till Skepphus sjön inom Klarellvens vattenområde på en sträckning af 18,300 fot och med en kostnad, inberäknadt för rörlig materiel, stationsbyggnader och inventarier, af 425,100 kronor, en enskild jernväg, som, afsedd egentligen endast för timmertransport, varit begagnad under åren 1873—1875 på sätt som ådagalägges af följande trafikuppgift:

År.	Transporterad gods.		Bruttovinst af trafiken. Kronor.
	Sågtimmer, stycken.	Vigt i centner.	
1873.....	38,258	344,300	10,660
1874.....	90,754	816,800	36,270
1875.....	76,946	692,500	32,700
Summa	205,958	1,853,600	79,630

Inom By socken af Näsgårds fögderi har jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 3 Juli 1874 under ifrågava-

rande tidrymd blifvit företagen och i det närmaste fullbordad anläggningen af en för trafik numera öppnad enskild, 1 mil 13,200 fot lång jernväg med 2,67 fot spårvidd emellan Morshytte station å norra stambanan och Näs masugn, förnämligast i afsigt att underlätta transportererna till och från masugnen af malm och kol samt af jerneffekterna; och har för enahanda ändamål Avesta bruks enskilda jernväg till Krylbo station å norra stambanan om 1/4 mils längd och samma spårvidd som statens jernvägars blifvit under denna tid fullbordad.

I öfrigt har tillstånd blifvit meddeladt genom nådiga skrivelser den 10 Juli 1874 för en 2 mil 13,200 fot lång jernvägsanläggning med 3 fots spårvidd från Bysjön i Grangärde till Vesterdalen, afsedd hufvudsakligen att befordra kommunikationen emellan Nyhammarsverken vid förstnämnda sjö med Vesterdalarne och deras skogar, hvaraf en icke obetydlig areal eges af nämnda bruk; den 17 i berörde månad för en 35,300 fot lång jernväg med 2,67 fots spårvidd från Vintjernas jernmalmsfält i Svärdsjö socken till lilla Björnmossen, hufvudsakligen anlagd för malmtransport från bemälda gruffält till de s. k. Ockelboverken i Gestrikland; den 21 Maj berörda år å en 2 mil 500 fot lång jernväg med 2 fot 7 tum spårvidd från Hörkens station å Bergslagens jernväg till Strömsdals masugn i Säfsnäs socken, anlagd för att befrämja till- och utförelsen för de i nämnda socken belägna betydliga jernverken; den 15 Januari 1875 för en 3 mil 25,400 fot lång jernväg med 3 fots spårvidd emellan Sunnansjö vid sjön Vessman och Bysjön i Näs socken, afsedd till kommunikationsled emellan Stora Kopparbergs bergslags jernverk vid Lindesnäs i sistnämnda socken och nordvestra stranden af Vessman, vid hvars nordöstra strand äro belägna Ludvika stationer på Bergslagens, Frövi—Ludvika och Vessman—Barkens jernvägar.

Jernvägarna emellan Hörken och Strömsdal, samt emellan Vintjernas grufvor och Björnmossen äro redan trafikerade, men på de begge andra här ofvan omförmälda banorna är arbetet för närvarande nedlagdt.

Klosters bruksegares kombinerade jernvägs- och sjötransportled emellan Borns station å Gefle—Dala jernväg och Långshyttan är vid beskrifningen af nämnda verk omnämnd.

Till telegrafverkets förutvarande telegrafstationer af andra klassen i Falun samt af tredje klassen i Hedemora och Smedjebacken hafva nya sådana blifvit öppnade i Grangärde år 1872, i Avesta och Leksand år 1873, i Mora år 1874 och i Ludvika år 1875. I Falun äro anställda en kommissarie och en assistent samt vid hvardera af de öfriga stationerna en kvinlig telegrafist.

Under år 1875 äro telegram afsända från och ankomna till:

Falun.....	7,643	7,042.
Smedjebacken	2,697	2,518.
Mora	1,724	1,259.
Grangärde	1,236	1,031.
Hedemora	1,107	1,078.
Avesta	1,035	1,069.
Leksand	1,028	966.
Ludvika	365	303.

Och har vid Falun högsta daginkomsten uppgått till 75 kronor 43 öre. I öfrigt har tillfälle varit till telegramväxling vid Gefle—Dala jernvägsstationer i Falun och Korsnäs samt å statens norra stambana vid Krylbo och öfriga dertill hörande stationer inom

länet å vissa tider på dagen, då jernvägsrörelsen deraf icke hindrats.

B) **Sjökommunikationer.** På sätt i förra berättelsen anfördes, begagnas *trafikleder* å sjön *Runn* och *Viksjön* samt å dermed i förbindelse varande delar af Dalelven emellan Domnarfvet och Gustafs kyrka; äfvensom å Tunaån för transporter emellan Falun, Korsnäs, Strand i Vika socken, Gustafs kyrka samt Bro och Domnarfvet i Stora Tuna socken; å sjön *Hyen* i Sundborns och Torsåkers socknar för trafik emellan Korså jernverk i den förra och Källviken vid Gefle-Dala banan i den senare af dessa socknar; å *Dalelven* dels emellan Avesta och Källsbyn i Husby socken, hvilken transportled under sista åren genom elfrensningar blifvit väsentligen förbättrad, dels emellan Båtsta i Stora Tuna socken och Gråda i Gagnefs socken, dels ock emellan Gråsta ofvanför Grådafallen i sistnämnda socken genom *Insjön* i Åls socken till Leksands kyrka samt vidare derifrån öfver *Siljan* och *Orsasjön*; å sjöarne *Vessman*, *Björken* och *Bysjön* i Grangärdes och Ludvika socknar samt å *Norra* och *Södra Barken* inom Vesterbergslags fögderi, i förening med Strömsholms kanal, som öfver Mälaren öppnar för en del af länet sjökommunikation på Stockholm.

För *virkesflottningen* i större och mindre vattendrag har det af länsstyrelsen den 30 December 1870 fastställda reglemente, hvaremot anförda besvär blifvit hufvudsakligen ogillade enligt Kammarkollegii utslag af den 28 Mars 1871 och Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 7 Mars 1873, hittills varit tillämpadt och synes, såsom byggdt på rättvisa grunder, böra förekomma skäligen anledning till stridigheter så väl emellan de flottande såsom bolag som emellan flottningsbolaget samt strand- eller vattenverksegare.

Tab. N:o 9 a o. 9 b. C) **Sjöfart och handel.** Tabellen N:o 9 a innefattar, enligt inkomna uppgifter, upplysning om antal och drägtighet af de *furtyg* och båtar af 3 nylåster och derutöfver, hvilka egas utaf länets invånare, med antal af skeppare och besättning å desamma, äfvensom tabellen N:o 9 b angående dem, som, tillhörande länet, sysselsätta sig med *handel*; och hafva med tillämpning af Kungl. förordningen den 18 Juni 1864 ått en sådan näringsverksamhet, enligt uppgifterna för nästlidet år, sig då egenat 1,139 personer.

Någon anstalt till *försäkring mot sjöolyckor* förefinnes här icke och har icke heller visat sig vara af behof påkallad.

Föremål för ortens handel äro skogarnas och bergsbruksrörelsens samt jordbrukets och boskapsskötselns alster. Af de förstnämnda säljas väl kolen förnämligast till ortens bergsbrukare, men föryttras äfven utom länets gränser och torde sådant hädanefter ske ännu mera än hitintills till följd af den genom jernvägsförbindelserna lättade utförseln deraf; men bjelkar, plank och bräder afsättas hufvudsakligen fortfarande på utlandet från Gefle och Skutskärs hamnar. Försäljningen af bergsbrukseffekterna eger för det mesta rum efter desammas af förande till stapelorterna Söderhamn, Gefle, Stockholm och Göteborg. Malm och tackjern gå dock blott i mindre mån till utrikes ort, utan förarbetas mest vid verkstäder inom orten. Spanmål kan blott undantagsvis blifva föremål för afsättning utom orten, men från länets öfra socknar och mejerianstalterna försäljes smör till andra orter, ehuru utan tvifvel smör i större myckenhet likasom ost och kreatur hitföras från orter utom

länet. Allmogen i Österdalarnes öfra socknar, Mora, Våmhus, Elfdalen, Venjan, Orsa och Rättvik, afsätter i andra delar af riket laggkärl, slöjdvaror, slipstenar, väggur, väfskedar samt korg- och hårarbeten. Befolkningen i Öster- och Vesterdalarnes socknar idkar fortfarande en icke oviktig handel på Norge med jern och slöjdvaror, smör och fogel, samt uppköper der i stället hästar, skinn, torrfisk och sill, samt utsträcker sina handelsfärder med hästar, fogel och smör jemväl till Stockholm. Utom af spanmål utgöres i öfrigt *införseln* till länet hufvudsakligast af salt, manufaktur- och specerivaror samt tobak, hvaraf stor förbrukning eger rum.

För minut- och utskänknings-handeln med *bränvin* och spirituösa drycker hafva afgifterna utgjort med beräknad försäljning: år 1871 af 138,070 kannor 45,818,50 kr.
 » 1872 » 139,164 » 46,423,97 »
 » 1873 » 142,302 » 46,941,16 »
 » 1874 » 149,916 » 50,674,16 »
 » 1875 » 179,749 » 90,262,80 »

Och har berörda handel, som icke vittnar om någon minskning i bränvinsförbrukningen inom orten, egt rum under sistnämnda år på 3 ställen för mindre partihandel, 5 minuthandelsställen å landsbygden och 6 i stad, 15 ständiga utskänkningsställen å landet och 10 i städerna samt 4 tillfälliga å landsbygd och 5 sådana i stad.

I Falun har ett bolag fortfarande bedrifvit all sådan handel från den 1 Oktober 1874 på de vilkor, som innehållas i § 18 af förordningen den 18 September berörda år, förutom beträffande den tillfälliga å utvårdshus, passagerareångfartyg o. s. v. samt den mindre partihandel, tvenne köpmän utöfvat. Bolaget, hvars hela vinst numera emellan staden, landstinget och hushållningssällskapet fördelas, har från sin föregående verksamhet ett samlat kapital, afsedt för befrämjande af allmänt gagneliga företag inom staden, hvilket ännu uppgår till vid pass 85,000 kronor, ehuru bolaget erlagt de 30,000 kronor, som staden utfäst att lemna Bergslagernas jernvägsbolag såsom bidrag till expropriation af hus och tomter i staden.

På *gårdfarihandel*, på sätt i Kungl. förordningen den 18 Juni 1864 är medgifvet, utvandra ännu många, förnämligast från Elfdals, Äppelbo och Malungs socknar, äfvensom en och annan från vissa andra delar af länet; och derifrån härflyter väsentligen det stora antal personer, som på sätt af tab. 9 b synes, egnat sig åt handelsyrket, ehuru äfven ganska många på landsbygden välja bodhandeln såsom ett beqvämligare försörjningsmedel, än det eljest i allmänhet förekommande arbeten erbjuda.

Förutom 4 allmänt kungjorda *marknader* i Mora, Hedemora och Säter samlar sig fortfarande folk från särskilda delar af länet för byteshandel och köpenskap i Mora under första dagarne af Juli och i Falun Onsdagen efter fjerdre böndagen samt veckan före jul, hvarvid bland annat byte och försäljning af hästar och andra kreatur vanligen förekomma.

I städerna och på Smedjebacken äfvensom vid Avesta utvecklas mer och mer handeln å bestämda *torrydagar*, i stället för varornas utbudande i husen såsom fordom var allmän sed, men, såsom i andra orter är brukligt, hafva vissa möteshandelsdagar i de olika städerna, utöfver hvad ofvan förmäles, icke här kommit i bruk.

5. Kameralförhållanden.

Tab. N:is 10 a. o. 10 b. Ut i tabellerna N:is 10 a och b äro införda tillgängliga upplysningar om antalet *hemman och lägenheter på landet* med brukningsdelar och natur samt *jord och tomter i städerna*, tillika med uppskattningsvärdet.

Jordeböckerna innefatta likväl icke här, såsom i andra orter, bevis om särskilda egendomars hemmantal, och, på sätt närmare är vordet förklaradt genom Kungl. brefvet den 28 Oktober 1864, ligger mantalsberäkning, förutom inom Vesterbergslags fögderi, icke till grund för jordbesittningarna och utskyl- ders utgörande af hvarje särskild by och hemman, samt har i följd deraf, utom nämnda del af länet, icke annan tillämpning än för skattebeloppet i det hela för hvarje socken, hvilket gemenligen rotevis fördelas på socknemännen och flerstädes dem emellan af rotehufvudbönderna efter andel i soldathållet, eller de så kallade soldatårspenningarna; men på andra ställen påförts jordegarna efter innehafvande reducerade eller vid verkställda storskiften fullgodt efter gradering ansedda jordtalet.

Den ovisshet, som till följd häraf förekommer i afseende på de särskilda fastigheternas omfång och skattetal, har befunnits utgöra ett hinder för tillämpning på landsbygden i detta län af Kungl. förordningen den 14 September 1875 om *lagfarts- och inteckningsböcker*, hvilket föranledt ännu icke avslutad undersökning om utvägarna till detsamma undanrödjande, för ernående af likställighet med landet i öfrigt uti berörda ärendens behandling.

Då *hemmansklyfningar* och *jordafsöndringar* icke hos länsstyrelsen anmälas eller eljest underkastas pröfning, derest icke tvister derom uppstå, så kunna de till antal och beskaffenhet icke uppgifvas. Några *ödeshemman* äro icke att omförmäla.

Skattläggning har under ifrågavarande fem år egt rum å två lägenheter till $\frac{46}{1280}$ mantal, å två lägenheter utan mantal och å en öfverloppsmark, utgörande densamma 203,711 qvadratref 47 stänger 60 fot skogsmark, samt de öfriga lägenheterna tillsammans 4 qvadratref 35 stänger 85 fot reducerad åker, 9 qvadratref 70 stänger 50 fot reducerad skog eller ängsmark samt 307 qvadratref 7 stänger 25 fot skogsmark; den i förra berättelsen omförmälda skattläggningen af Fredriksbergs och Gravendalsverkens rekognitions- och byggnadsskogar i Säfsnäs socken är ännu beroende på vederbörlig pröfning; och hafva skatteköp under tiden blifvit af länsstyrelsen beviljade å flere lägenheter om tillsammans $1\frac{21}{32}$ mantal, samt skattebref af Kungl. Kammarkollegium utfärdade å en lägenhet om $\frac{13}{576}$ mantal och å kronolägenheten Hushagen utan mantal.

Under *Ferna fideikommiss* i Vestmanland, hvilket, stiftadt genom brukspatronen och riddaren af Kungl. Vasa Orden Jacob Ramsells och hans fru Eva Margareta Wilkens testamente af den 20 December 1789, nu innehafves af grefve C. F. von Hermansson, voro vid 1875 års slut lydande och inbegripna:

i Norrbärkes socken: $\frac{929}{960}$ i Finnbo masugn, Vestansjö och Källdals qvarnar med tillsammans sex par stenar, samt kronoskattehemman uti Finnbo masmästaregården, Finngården, Hemmings, Burkens, Getbro, Åsmansbro, Heden, Getbo, By, Tappan, Jobsbo och Starbo, om tillsammans $2\frac{31}{42}$ mantal, allt med taxeringsvärde af 221,500 kronor, samt

i Grangärdes socken: hälften i Björnhytte masugn samt kronoskattehemman i Björnhyttan N:is 1 och 2 och i Räfvalå N:o 12, tillhopa $\frac{1}{2}$ mantal och sammanlagdt taxeringsvärde af 46,100 kronor.

För öfrigt förekomma i länet icke några fideikommisssegendomar.

Vid sistlidet års slut *tillhörde följande fastigheter inom länet utländske män*, nemligen:

Malingsbo och Nyfors bruk med Björsjö och Bredsjö masugnar samt underlydande hemman och lägenheter i Malingsbo, Söderbärke, Norrbärke och Grangärde socknar, om $17\frac{201}{480}$ mantal med taxeringsvärde af 1,101,400 kronor, tvenne bolag och fyra andra delegare från London;

Schishytte och Råms jernverk med blyhytta och valsverk i Norrbärke och Stora Tuna socknar med tillhörande hemman och lägenheter, af taxeringsvärde till 382,862 kronor, tvenne preussiske undersåtar;

Sågmyre nickelverk inom Bjursås kommun tillhörande del af Leksands socken med jordbruksfastighet af taxeringsvärde till 849 kronor 75 öre samt af annan fastighet af 107,200 kronor i taxeringsvärde, ett bolag, bildadt hufvudsakligen af preussiske och österrikiske undersåtar, medelst 200 lotter å 5,000 kronor;

tre Svabensverk i Gefleborgs län underlydande jordbrukslägenheter om 24 tunnland 10,084 kappland reducerad jord i Envikens socken och taxeringsvärde af 8,564 kronor en preussisk undersåte, som ej är i riket boende;

tre fastigheter i Brunnsberg med flere byar i Elfdals socken om 1,348 snesland, motsvarande något mera än en soldatrote, och med taxeringsvärde af 12,058 kronor 80 öre en i Norge bosatt man;

åtta fastigheter i Särna socken med sammanräknadt taxeringsvärde af 17,300 kronor ett handelsbolag i Rörås och sju andre norrmän, af hvilka två dock bo på sina här år 1872 inköpta fastigheter; samt

en fastighet i Lima socken och fyra uti Transtrands socken om tillhopa 230 snesland $3\frac{99}{100}$ bandland reducerad jord af 11,750 kronor 34 öre i taxeringsvärde fem särskilde norske undersåtar, af hvilka dock blott en är i Norge qvarboende.

Antalet *laga skiften*, som blifvit sökta och avslutade, Tab. N:o 11 redovisas i tabellen N:o 11, som upplyser, att de förra under sista fem åren utgöra mindre än $\frac{2}{3}$ af det antal, som under föregående femårsperiod söktes, och de senare föga mer än en fjerdedel mot dem som då avslutades. De skiftade egorna hade då utgjort 1,685,358 qvadratref egor och kostnaderna dervid 192,303 kronor 33 öre, men förrättningarna hafva nu omfattat endast 74,608 qvadratref, därför kostnaden uppgifvits till 77,192 kronor 66 öre. Befolkningen i öfre dalorten har bibehållit sin obenägenhet mot all förändring af de större bysamfälligheter, som bildades genom de äldre storskiftena, och till följd deraf hafva några laga skiften der icke kunnat ega rum under den inskränkning i skiftesvitsordet, som är stadgad för denna landsort genom Kungl. kungörelsen den 11 Februari 1859.

För utflyttningar till följd af laga eller storskiften hafva understöd af allmänna medel blifvit utgifna under

år 1871	med 26,856,84.
» 1872	» 1,687,50.
» 1873	» 6,377,16.
» 1874	» 629,67.
» 1875	» 2,755,30.

tillsammans kronor 38,306,47 öre, hvaraf det höga beloppet under förstnämnda år beror på utflyttningarna vid storskiftena i Lima och Transtrands socknar. Och hafva under år 1875 vid skiftesverket i länet varit anställda 12 ordinarie kommissions- och vice kommissionslandtmätare med 5 tillförordnade medhjelpare och 4 elever.

Vid storskiftes- och afvittringsverket i Dalarne hafva varit anställda en styresman och 18 landtmätare, hvilkas arbeten, i den mån de kunna med siffror betecknas, redovisas i här intagna handling (se vidstående tabell).

För öfrigt är i afseende derå att anmäla: att förrättningen i Lima och Transtrand börjades år 1851 och afslutades år 1871 samt fastställdes af länsstyrelsen den 15 November berörda år genom utslag, hvaremot anförda besvär af Kungl. Maj:t ogillades den 7 Maj 1872; att genom samma förrättning kronoparker blifvit afsatta i Lima socken, en med 67,712 qvadratref skogsmark och 22,574 qvadratref impediment och i Transtrands socken två med tillhopa 65,632 qvadratref skogsmark och 53,338 qvadratref impediment, äfvensom jemlikt Kungl. brefvet den 8 April 1870 häradsallmänningar till en areal af 568,624 qvadratref; att förrättningshandlingarna utgöra 118 kartor och 1,076 ark samt renovationer deraf till Kungl. General-landtmäterikontoret 1,097 regalark; att skiftet i Orsa socken med Hamra kapellag börjades år 1859 och afslutades till inegorna byavis år 1874 samt fastställdes af länsstyrelsen den 27 November sistnämnda år, hvarefter åbodelning inom byalagen och förberedande göromål för afvittring och bydelning af skogsmarken handlagts; att beslutad förändrad delning af öfverloppsmarken i Ore socken, hvilken förrättning afslutades den 8 Februari 1869, blef af Kungl. Kammarkollegium fastställd den 31 December 1872; samt att i Elfdals socken förrättningen börjades år 1870.

Tab. N:o 12. För kronouppbörden i länet är föreskrifven redovisning meddelad i tabellen N:o 12.

Kostnaden för soldathället har under ifrågavarande tidrymd blifvit förhöjd, likasom lefnadskostnaderna i allmänhet, och torde i medeltal kunna beräknas till omkring 200 kronor årligen för hvarje rote.

Genom den anordning, som vidtagits med en del af den för jordbruksfastigheterna i Lima och Transtrands socknar vid afvittringen tilldelade skogsmark, är utväg beredd för dervarande befolkning att befria sig från det betungande i soldathället, då kostnaderna därför bestridas genom räntor från skogsmedelsfonden.

I afseende på kommunalbeskattningen lemnas nu mera särskilda redogörelser från kommunerna till bearbetning af Statistiska centralbyrån, så att en fullständig framställning derom ej kan i denna berättelse vara erforderlig; men huru med den samma för ifrågavarande tidrymd förhållit sig i Fulu stad, och den betydliga förhöjning, som deruti egt rum derunder, ådagaläggas likväl genom härefter intagna tabell Litt. D.

Uppmätta och uprensade rågångar mot angränsande län och socken.		Fot.				
Parallell- och tvärlinier i och för socknens inrättning.	Uppmätta och protokollerade.	Fot.				
	Utstakade på marken.	Fot.				
Utstakade och rörlagda rågångar och skifteslinier.		Fot.				
Delning af inegor och skogsmark emellan byalag.	Q v a d r a t r e f.	Summa.	1,887,371	944,198	2,781,569	2,444,832
		Impediment.				
		Skogsmark.				
		Odlingsmark.				
		Äng.				
		Tomter, trädgårdar, åker och cirkulationsjord.				
Uträknade och beskrifna	Q v a d r a t r e f.	Summa.				
		Impediment.				
		Skogsmark.				
		Odlingsmark.				
		Äng.				
		Tomter, trädgårdar, åker och cirkulationsjord.				
Graderade	Q v a d r a t r e f.	Summa.				
		Skogsmark.				
		Inegor.				
Afmätta	Q v a d r a t r e f.	Summa.				
		Skogsmark.				
		Inegor.				
Socknar.						
	Lima och Transtrand					
	Orsa med Hamra kapell.....	10,156	284,925	295,081	17,214	663,790
	Ore.....					646,576
	Elfdalen	19,071	1,808,777	1,822,848	3,440	1,382,080
	Summa	29,227	2,088,702	2,117,929	20,654	2,028,656
						2,049,310
						4,226
						17,987
						1,171
						2,050,367
						1,008,801
						2,682,552
						23,031
						52,009
						2,502
						1,837,371
						944,198
						1,887,371
						78,442
						580,623
						2,988,592
						3,178,378
						486,869
						2,968,592
						3,178,378
						486,869

Tab. Litt. D. Utdrag af debiterings- och uppbördslängderna öfver kommunalutskylderna i Falu stad för åren 1871—1875.

År.	Bevilling för fast egendom.	Bevilling för inkomst af kapital eller arbete.	Stadsutskylder.	Fattigskatt.				Afgift till folkskolan.			
				Personlig afgift.	Afgift, beräknad efter fastighetsvärdet.	Afgift, beräknad efter bevilling för kapital eller arbete.	Summa fattigskatt.	Personlig afgift.	Afgift efter bevillingen enligt 2:a Art.	Summa afgift till folkskolan.	
1871.....	1,472,03	10,685,11	5,211,61	1,303	3,040,57	5,021,87	9,365,44	651,24	4,498,01	5,149,25	
1872.....	1,509,26	10,160,85	4,304,72	1,300,25	3,116,56	11,074,92	15,491,73	1,040,20	5,017,39	6,057,59	
1873.....	1,572,37	13,196,31	8,542,33	1,307,50	3,245,28	12,932,35	17,485,13	1,046	6,939,74	7,985,74	
1874.....	1,778,49	15,203,81	9,994,77	1,321,50	3,660,85	17,940,32	22,922,67	1,057,20	6,113,73	7,170,93	
1875.....	1,912,38	10,361,70	10,211,41	1,379,75	3,930,79	15,707,28	21,017,82	1,103,80	8,040,77	9,144,57	
			Pr bevillningskrona.	För hvarje mantals-skrifven person.				För hvarje mantals-skrifven person.			
1871.....			34 öre.	50 öre för man. 25 öre för qvinn.	1/10 %	47 %		18 öre.	37 %		
1872.....			37		1/10 "	109 "		för m. 40 " q. 20	43 "		
1873.....			58		1/10 "	98 "		" m. 40 " q. 20	47 "		
1874.....			59		1/10 "	118 "		" m. 40 " q. 20	36 "		
1875.....			56		1/10 "	96 "		" m. 40 " q. 20	44 "		
År.	Afgift för prestgårdsreparationer.	Afgift till Kristine kyrka.	Afgift till Kopparbergs kyrka.	Väglagningsafgift efter fastighetsbevilling.	Afgift till ecklesiastikstatens aflöningsfond.						Summa summarum kommunalutskylder.
					Personlig afgift.	Afgift efter bevillingen för kapital eller arbete.	Afgift, beräknad efter jordbruksfastighetsvärdet.	Afgift, beräknad efter värdet af annan fastighet.	Afgift, beräknad efter fastighetsvärdet.	Summa afgift till ecklesiastikstatens aflöningsfond.	
1871.....	479,52	3,854,76	550,67	564,40	2,694	3,110,22	—	—	2,846,37	8,650,59	33,826,24
1872.....	2,299,09	5,087,51	—	608,22	2,689,50	3,233,69	—	—	2,362,84	8,286,03	42,134,89
1873.....	1,602,92	8,278,19	506,87 ¹⁾	766,34	2,703	3,925,18	—	—	1,831,79	8,459,97	53,627,49
1874.....	—	5,351,26	318,53	791,25	2,724	4,691,78	—	—	726,51	8,136,29	54,985,70
1875.....	1,084,44	6,168,06	387,25	548,96	2,747	1,404,62	188,19	2,073,31	—	6,413,12	54,975,63
				Pr fastighetsbevillningskrona.	Af hvarje mantals-skrifven person.	Pr bevilling.	Pr 1000:de Kronor.	Pr 1000:de Kronor.	Pr 1000:de Kronor.		
				öre.	öre.		öre.	öre.	öre.		
1871.....	4	41	20	42	75	1/3	—	—	110		
1872.....	20	52	—	44	75	1/3	—	—	89		
1873.....	11	71	11 ¹⁾	52	75	1/3	—	—	66		
1874.....	—	39	19	50	75	1/3	—	—	94		
1875.....	6	41	12	32	för m. 1 kr. " q. 50	för krona 9 öre.	80	70	—		

¹⁾ År 1873 har jemväl utdebiterats till Kopparbergs kyrka personel afgift med 20 öre för hvarje mantals-skrifven person. Beloppet deraf är uti den här ofvan upptagna summan af uttaxeringen till berörda kyrkas kassa, kronor 506,87, inberäknadt.

I sin mån hafva till dessa siffrors höga belopp bidragit ränta och amortering å kommunens skulder i och för elementarläroverksbyggnaden till riksgäldskontoret, utgörande vid 1875 års slut 37,662 kronor 16 öre, och för Kristine kyrkas tornbyggnad och öfriga nödvändiga iståndsättande, vid samma tid uppgående till 32,149 kronor 88 öre.

Landstingskatt har blifvit beslutad att utgå för år 1871 med 16 öre å hvarje riksdaler af de skattskyldige påförd be-

villing efter andra artikeln bevillningsförordningen, och efter samma grund för år 1872 med 19 öre, för år 1873 med 17 öre, för år 1874 med 13 öre och för år 1875 med 10 öre; hvarförutom år 1872 beslutades en särskild landstingskatt för nämnda år att under namn af lasarets-byggnadsafgift utgå med 40 öre af man och 20 öre af qvinna, som inom länet då blef mantalsskrifven och påförd mantalsspenningar.

6. Politi.

A) **Undervisning.** Vid *Falu högre elementarläroverk* hafva lärjungar till ett antal af 230 under det läseår, som slutade med vårterminen år 1871, 210 år 1872, 209 år 1873, 187 år 1874 och 187 år 1875 begagnat sig af den undervisning, som der blifvit meddelad, under hvarterda af ofvannämnda år, utaf rektor, 5 lektorer, 12 adjunkter samt rit-, sång- och gymnastiklärare; och hafva, efter aflagd mogenhetsexamen, från läroverket afgått år 1871 12, år 1872 6, år 1873 10, år 1874 11 och år 1875 9 lärjungar.

I *Hedemora tvåklassiga pedagogi*, som under hela ifrågasvarande tidrymd varit i verksamhet, lemnades vårterminen år 1875 undervisning af rektor och kollega åt 15 lärjungar och i enklassiga pedagogien i Säter under samma termin af rektor åt 7.

Det i förra berättelsen omnämnda, i Falun inrättade *enskilda elementarläroverket för flickor*, hvilket öppnades den 1 September 1868, har nu mera upphört, och i stället en ny sådan läroanstalt blifvit öppnad hösten år 1875. Med bidrag från Falu stads och Kopparbergs sockens sparbanks reservfond och enskilde personer har en för skolan välbelägen och i öfrigt ändamålsenlig gård blifvit inköpt och med stöd af Kungl. kungörelsen den 12 sistlidne Maj för skolan, som af stadskassan åtnjuter ett årligt understöd af 850 kronor, har statsunderstöd, som vid derförinnan gällande lagstiftning icke kunnat begäras, för detta läroverks bestånd och framgång jemväl blifvit sökt. Dervid äro anställda 9 lärare samt 8 lärarinnor, och, enligt senaste redogörelsen, anlätades detsamma af 96 elever, deraf 39 i förberedande afdelningen; hvarförutom en i nämnda stad förut varande enskild undervisningsanstalt för flickor bibehållit sin verksamhet ungefärligen oförändrad vid sistlidet års slut med 3 lärare och 3 lärarinnor samt 40 elever.

För folkundervisningens utveckling hafva staten, landstinget och kommunerna i allmänhet fortfarande egnat oafbruten omvårdnad och ganska afsevärda uppoffringar. Såsom *statens bidrag till folkskolelärares aföning* hafva från landtränieriet utgått: år 1871..... 12,875 kronor 28 öre.

» 1872.....	58,634	» 86	»
» 1873.....	58,311	» —	»
» 1874.....	64,629	» 18	»
och » 1875.....	83,215	» 38	»

hvaraf dock under år 1874 100 kronor och år 1875 193 kronor 75 öre blifvit återlevererade; och hafva i understöd för medellösa kommuner såsom bidrag till deras folkskolelärares aföning blifvit utbetalda:

år 1871.....	1,395	kronor.
» 1872.....	1,305	»
» 1873.....	1,405	»
» 1874.....	1,470	»
och » 1875.....	1,455	»

För *seminarier till bildande och öfning af skicklige lärare för småskolorna* i länet har landstinget anslagit:

år 1871.....	2,350	kronor.
» 1872.....	2,150	»
» 1873.....	2,210	»
» 1874.....	2,490	»
» 1875.....	2,490	»

Varande sistnämnda år dermed underhållna sex sådana läroanstalter, nemligen i Mora, Äppelbo, Ål, Falun, Hedemora och Smedjebacken, bevistade af tillsammans 146 elever, 39 manliga och 107 qvinliga.

Vid nästlidet års slut utgjorde antalet fasta *folkskolor* 113, flyttande 41, småskolorna 424, deraf 2 baptistskolor i Våmhus. Ordinarie examinerade folkskolelärarne utgjorde då 118 och lärarinnorna 19 samt småskolelärarne 182 och småskolelärarinnorna 244, deraf en undergått examen vid ett statens folkskolelärarinneseminarium; och under samma år hade vid länets folk- och småskolor undervisning blifvit meddelad åt 29,115 barn, vid allmänna läroverk åt 188, vid enskilda skolor åt 502 och i hemmen åt 1,009, men 366 barn hade till följd af naturfel saknat den undervisning, som på grund af deras ålder eljest bort komma dem till del.

För folkskolan finnas i Falun 7 skolhus och begagnas 14 lärorum, men då skolbarnens antal närmast sig till 700, så är behofvet af en större lärobyggnad redan märkbart. Af de anställda 14 lärare och lärarinnor äro 3 män och 2 qvinnor examinerade. Den i förra berättelsen omnämnda slöjdskolan för fattiga flickor är med sin gagnande verksamhet nu mera tillgänglig för alla dem, som tillhöra den egentliga folkskolan.

I öfverensstämmelse med hvad derom är stadgadt i reglementet af den 1 December 1865 öppnades, sedan Eders Kungl. Majt och riksdagen derom beslutat samt erforderliga medel anvisat, den 28 Augusti 1875 i Falun ett *seminarium för bildande af folkskolelärarinnor* för det nordliga Sverige. För detta läroverk, hvarmed är förenad en afdelning för bildande af småskolelärarinnor, begagnas, intill dess den af länets landsting och Falu stad gemensamt bekostade tomt kan blifva bebyggd, förhyrda lägenheter. Undervisningen meddelas af utnämnde rektor och tillförordnade 3 qvinliga adjunkter och 2 extra

lärarinnor samt 2 lärare för musik och sång samt trädgårds-skötsel. Seminariets första klass begagnades under första läro-året endast af 10 lärjungar och seminarieskolans tvenne klasser af tillhoppa 13, hvarvid färre lärare, än ofvan förmåles, ock voro anställda, men med andra läsårets början den 28 sistlidne Augusti, voro lärjungarne vid seminariets två klasser 28, vid afdelningen för småskolelärarinnor 11 och i seminarieskolans tre klasser 28; och afses att med nästa läsårs början den 28 Augusti 1877 seminariets tredje klass skall träda i verksamhet, så att läroverket då blifver fullt ordnad.

Till den i Falun inrättade *lägre bergsskola*, hvilken uppehålls genom årliga anslag af staten å 7,000 kronor och af bruks societeten å 4,500 kronor, har den erforderliga lokalen blifvit kostnadsfritt upplåten af Stora Kopparbergs och Vestmanlands bergslager. Öfver denna undervisningsanstalts elevantal och verksamhet, med ettåriga lärokurser, är meddelad nedan intagna redogörelse, som, vid det förhållande att utrymme nu mera saknas för emottagande af det antal lärjungar, som till inträde dervid sig anmäler, lemna vitsord om skolans behöflighet och gagnande verksamhet:

	Från 1 November till 15 Oktober åren				
	1871—72.	1872—73.	1873—74.	1874—75.	1875—76.
Öfra afdeln.	2.	7.	7.	16.	16. = 48.
Lägre afdeln.	5.	2.	9.	6.	6. = 28.
Extra elever	7.	5.	—	—	1. = 13.

Af lägre afdelningens elever hafva under dessa 5 år tillhört:

Masmästare-klassen	11.
Grufarbetare- d:o	7.
Byggnadsarbetare- d:o	10
	28.

Af extra eleverna, som under kortare tid än ett år begagnat undervisningen och icke erhållit afgångsbetyg, hafva tillhört:

Brukslevers-klassen	5.
Grufarbetare- d:o	6.
Byggnadsarbetare- d:o	2
	13.

Lärarnes antal har under hela tiden varit 3 nemligen uti:

Kemi och Metallurgi	1.
Mekanik och Ritning	1.
Mineralogi och Grufkunskap	1
	3.

Sedan landstinget år 1872 fattat beslut i fråga om inrättande i Falun af en mindre *undervisningsanstalt för döfstumma*, med beräkning att för anskaffande af ändamålsenlig lokal, erforderlig skolmateriel m. m., organisationskostnaden icke skulle öfverstiga 20,000 kronor och den årliga kostnaden för skolan uppgå till 8,000 kronor, samt skolans direktion, vald af landstinget, för ändamålet inköpt lämplig lägenhet för 12,000 kronor och ombesörjt öfriga uppsättnings- och organisationsåtgärder, hvartill medel vunnits dels genom ett räntefritt lån af länets nödhjelpskassa å 12,000 kronor för den tid skolan kommer att vara i verksamhet, dels genom anslag af landstinget numera å 8,000 kronor, dels genom årliga bidrag af staten med 100 kronor för hvar och en af ordinarie samt 50 kronor för extra eleverne, utaf nödhjelpskassan med 600 kronor och af landstinget med 4,400 kronor, tillika med fattigvårdsstyrelsers eller anhörigas årliga bidrag af 100 kronor för hvarje elev; så öppnades ifrågakvarande undervisningsanstalt den 24 September 1873 för 28 elever, deraf 15 yngre på tallinien, boende vid anstalten, och

13 äldre på teckenlinien, inackorderade hos pålitliga fosterföräldrar i staden. Till den förra afdelningen voro att hänföra barn af 9 till 15 års ålder med sexårig kurs i kristendom, handaslöjd och allmänt medborgerliga ämnen, samt till den andra afdelningen med treårig kurs, hufvudsakligen i kristendoms-kunskap, alla ordinarie eleverne erhållande, utom undervisning, kost och beklädnad vid inrättningen, men de extra endast undervisning; och har denna anstalt sedermera fortgått med oförändrad verksamhet, handhafd af en föreståndare, en biträdande lärare, samt en husmoder och nödig betjening. De manliga eleverne öfvas i skomakeri, snickeri m. m. och qvinnorna i sömnad. Till inrättningen har en äldre medlem af Falu samhälle lemnat ett gifvoanslag af 5,000 kronor.

I Hedemora är sedan år 1874 *folkskolan afskuld uti en afdelning* för gossar och en för flickor, hvardera med omkring 50 lärjungar, hvilka undervisas i den förra af en lärare och i den senare af en lärarinna, samt i en förberedande gemensam skola för 40 barn; hvarförutom der äfven finnes den i förra berättelsen omförmälda småbarnsskola, besökt af omkring 30 barn.

Det i berättelsen af år 1871 uppgifna beslut om en *slöjdskolas* inrättande i Hedemora i anledning af fabrikören G. A. Backmans donation för ändamålet har icke kommit till verkställighet, till följd deraf att gifvaren, i tillägg till gifvobrevet, befriat staden från dess åliggande i berörda hänseende, så länge räntan af donerade kapitalet måste enligt hans föreskrift för andra ändamål användas.

Med bidrag af stadens andel i bränvinsmedlen underhålls fortfarande i Säter en *småskola*, deruti förberedelse meddelas för den allmänna folkskolans begagnande.

B) Rättsväsende och Fångvärd. De judiciela ärendenas behandling eger rum inom de särskilda tingslagen i öfverensstämmelse med hvad länets i berättelsens första afdelning omförmälda indelning föranleder, förutom i fråga om häktade personer inom Falu domsaga, med hvilka ransakning vanligen för rättats å länsfängelset. I Orsa, Elfdals och Särna tingslag af Ofvan-Siljans domsaga hålles blott ett *laga ting* årligen, men i öfriga tingslag inom länet tvenne.

Bland exekutionsärendena hafva förekommande *skuldfordringsmål* blifvit sålunda behandlade:

År	Anhängiggjorda och från föregående år fullföljda mål.	Genom resolution afgjorda mål.	Balanserade mål.
År 1871	2,887.	1,145.	8.
» 1872	1,843.	716.	1.
» 1873	1,431.	537.	3.
» 1874	1,652.	542.	—
» 1875	3,719.	1,443.	—

och hafva de, som icke blifvit genom resolution afgjorda eller balanserats, såsom ej fullföljda eller såsom förlikta förfallit; utgörande kapitalbeloppet af de *till betalning fastställda* medlen:

År 1871	Kronor 124,596,06.
» 1872	» 84,698,35.
» 1873	» 65,112,25.
» 1874	» 110,735,87.
» 1875	» 308,266,33.

Rörande *politi- och ekonomimål*, oberäknade på länsstyrelsen ankommande verkställighets- och handräkningsåtgärder, meddelas följande uppgift:

	Behandlade mål.	Deraf afgjorda.	Balanserade.	Förlitka eller ej under året vidare fullföljda.
År 1871	948.	700.	76.	172.
» 1872.....	923.	721.	52.	150.
» 1873.....	1,107.	841.	66.	200.
» 1874.....	1,166.	892.	98.	176.
» 1875.....	1,163.	912.	100.	151.

Följande antal *fångar* hafva i länsfängelset varit förvarade:

	Inkomne.	Deraf dömda till		
		straffarbete.	fängelse med eller utan vatten- och brödstraff.	allmänt arbete.
År 1871	378	30	237	4
» 1872	373	35	190	12
» 1873	307	59	144	9
» 1874	338	79	158	5
» 1875	359	71	202	20

C) **Kreditanstalter.** *Kopparbergs enskilda bank* har i och för befolkningens behof och näringsverksamheten inom orten tillhandahållit rörelsemedel och fruktbargjort besparade penningar samt för berörda ändamål bedrivit sin rörelse vid hufvudkontor i Falun samt vid afdelningskontor i Smedjebacken, Hedemora, Mora och Grangärde. Räkningarna öfver utgifna lån, försålda vaxlar och lemnade kreditiv omfattade år 1875 mera än 27,000,000 kronor och sålunda vid pass 10,000,000 utöfver förhållandet år 1870. Räkningarna öfver depositions- och upp- och afskrifningsmedel 12,700,000 kronor, då de år 1870 endast upptogo 4,600,000 samt räkningen öfver postremissvexlörörelsen mera än 11,000,000 kronor. Banken har erhållit förnyad oktroj för 10 år från den 1 Augusti 1877. Vid 1875 års slut utlöpande sedlar uppgingo till ett belopp af 2,225,510 kronor, samt reserv- och besparingsfonderna till 268,792,05 kronor, och lagsökningarna hade under berörda år endast varit tre å tillhoppa 1,200 kronor.

I Ludvika har *Uplands enskilda bank* den 24 Februari 1873 öppnat afdelningskontor, som vid 1875 års slut hade innestående på depositions- samt upp- och afskrifningsräkning mera än 900,000 kronor, samt under samma året köpt vaxlar för 2,016,000 kronor och sålt postremissvaxlar för 893,100 kronor. Kreditivräkningsrörelsen hade omfattat mera än 600,000 kronor.

Vid Fredriksbergs bruk i Säfsnäs socken och vid Avesta hållas dessutom kommissionskontor, vid förra stället af Kristinehamns och vid Avesta af Norrköpings enskilda bank, hufvudsakligen för att betjena bruksrörelsen på stället och i närheten.

Gefle-Dala hypoteksförening har särskilde komiterade, som i Falun sammanträda för att till vidare bepröfvande af direktionen, hvilken har sitt säte i Gefle, förbereda de ärenden, som afse Dalarna. Intill nästlidet års slut hade inträde i föreningen vunnits af jordegare inom detta län för egendomsvärden bestämda medelst bevillningstaxering till 1,661,855 och genom särskild värdering till 4,826,331

tillsammans kronor 6,488,186,

samt begagnat sin rätt till erhållande af amorteringslån med ett belopp af 2,411,200 kronor. För utbekommande af förfallna årsliqvider hade under berörda år 47 lagsökningar blifvit anställda för ett belopp af 5,677,45 kronor.

D) **Sparbanker.** Tabellen N:o 13 upptager de vid 1875 Tab. N:o 13 års slut i verksamhet varande sparbankernas inom länet sammanräknade *kapital*, som då utgjorde:

Stora Kopparbergs läns sparbank	1,081,160,63.
Falu stads och Kopparbergs sockens	d:o 660,725,62.
Husby	d:o 251,147,76.
Hedemora	d:o 176,392,54.
Stora Skedvi	d:o 83,839,30.
Norrbarke	d:o 206,355,15.
Grangärde	d:o 86,641,57.
Leksands	d:o 234,861,57.
By	d:o 62,322,15.
Ludvika	d:o 39,250,90.
Folkärna folkbanks	d:o 169,617,23.

hvarförutom Folkärna folkbank utom sparbanken då egde för bankrörelsen insatta 85,579 kronor 40 öre samt egen fond 3,061 kronor 55 öre; äfvensom Grytnäs och Avesta folkbank, med 536 delegare och 3,394 kronor 50 öre i grundfond, vid utgången af 1875 innehade en insättningsfond för bankrörelsen af 63,343 kronor 87 öre. De fördelar, som goda skördar och gynnsamma konjunkturförhållanden spridt inom orten, hafva sålunda väckt hos mången tanke på vigten att till kommande tider bespara hvad som kunnat förvärfvas utöfver behovet för dagen, så att sparbanksdelegarnes antal är vid pass tre gånger större än för fem år sedan, likasom beloppet af sparbankernas om händer hafvande medel. Den väckta hågen för kapitalbesparingar röjes ock i *ränte- och kapitalförsäkringsanstaltens i Stockholm* tilltagande anlåtande af ortens befolkning, hvarvid den fortfarande af sparbanksinrättningarna verksamt betjenas; utgörande de medel, som till anstalten insändts genom Falu stads sparbank:

år 1871 i 111 poster	11,540 kronor.
» 1872 » 130 »	5,004 »
» 1873 » 99 »	9,613 »
» 1874 » 93 »	4,446 »
» 1875 » 59 »	2,624 »

tillhoppa i 492 poster

33,227 kronor,	
samt genom länssparbanken	
år 1871 i 7 poster	825 kronor.
» 1872 » 269 »	6,442 »
» 1873 » 653 »	20,322 »
» 1874 » 609 »	10,420 »
» 1875 » 432 »	8,406 »

tillsammans 1,970 » 46,415 kronor.

E) **Försäkrings- och Vålgörenhetsanstalter.** *Länets brandstodsbolag*, som lemnar försäkring så väl för åbyggnad som lösören och den 14 Mars 1871 hade 16,069 delegare för åbyggnad med ansvarighet till belopp af 38,417,460 kronor och 10,845 delegare för lösegendom med ansvarighet för 28,807,760 kronor, tillsammans 67,225,220 kronor, utgjordes den 14 Mars detta år af 19,043 delegare för åbyggnad med 58,270,560 kronor och 13,646 delegare för lösegendom med 44,104,780 kronor i an-

svarighetsbelopp. Försäkringsvärdet, som 5 år förut uppgick tillhoppa till 50,551,220 kronor, var vid desammas slut 42,993,760 kronor för hus och 33,944,820 kronor för lösegendom och utgjorde sålunda ett sammanlagdt belopp af 76,938,580 kr. mot ett ansvarighetsbelopp af 102,372,340 kronor med förökning i värde af 26,387,360 och i ansvarighet af 35,147,120 kronor. Under ifrågavarande 5 år hafva brandskadeersättningarna samt förvaltningskostnaderna uppgått:

	Skadeersättning.				Summa.		Förvaltningskostnaden deraf.
	Åbyggnad.		Lösegendom.				
År 1871	17,675	21	4,829	52	22,504	73	6,315 90
» 1872	19,382	77	10,256	86	29,639	63	6,440 65
» 1873	49,092	73	33,874	22	82,966	95	6,661 87
» 1874	36,380	19	18,036	93	54,367	12	7,626 59
» 1875	92,282	12	45,912	31	138,194	43	9,592 13
Summa	214,763	02	112,909	84	327,672	86	36,637 14
eller i medeltal årligen	42,952	60	22,581	97	65,534	57	7,327 43

så att af kostnadernas medelbelopp föga mera än $7\frac{4}{10}$ öre skulle hafva belöpt på 100 kronor af sista årets ansvarighetsbelopp; men i verkligheten hafva afgifterna under berörda år till följd af ringare ansvarighetsbelopp än de föregående åren blifvit påförda för åbyggnad med tillhoppa 43 öre och för lösegendom med 31 öre, som i medeltal uppgår till nära 15 öre på 100 kronor.

Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet anlitas icke för egendom, som kan i länets brandstodsbolag vinna försäkring, ehuru till följd af inträffade betydliga brandskador kostnaderna blifvit något högre än under förra femårsperioden. I den mån föreskrifna vilkor kunna i städerna fullgöras, försäkras så väl hus som lösören i *städernas allmänna brandstodsbolag*, men för öfrigt i svenska för ändamålet tillkomna särskilda bolag samt i utländska, då för större verk och inrättningar högre försäkringsbelopp ifrågakomma, än inom landet antagas.

Till försäkring emot skada genom sjukdomar och olyckshändelser å hästskreaturen hafva inom Vesterbergslags och Näsgårds fögderin under år 1874 trädt i verksamhet Vesterbergslagens och Södra Dalarnes Hästförsäkringsbolag.

Inom det förstnämnda försäkrades berörda år 614 hästar till värde af 311,000 kronor, hvaraf 2 gingo förlorade, för hvilka ersättning utgick med 750 kronor, så att med öfriga omkostnader bolagets utgifter för nämnda år uppgingo till 1,000 kronor. År 1875 utgjorde försäkrade hästarnes antal 875 med ett värde af 367,505 kronor och ersättningen för 5 förlorade hästar uppgick till 1,745 kronor och bolagets kostnader i öfrigt till 662 kronor 92 öre.

Södra Dalarnes bolag antog år 1874 519 hästar till försäkring med ett värde af 282,010 kronor och utgaf ersättning för 5 förlorade hästar med 2,403 kronor. Följande året voro 720 hästar försäkrade hos nämnda bolag till 380,911 kronor och bolaget utgaf för 5 döda eller skadade hästar ersättning med 1,467 kronor 75 öre.

För länets *nödhjelpskassa*, bildad år 1839 för att lindra oförvällad nöd och verkan af allmänne olyckshändelser inom

de delar af länet, der sådana oftast härfläta från klimatiska förhållanden, samt att främja upplysning och omtanka hos befolkningen i nämnda ort, har med stöd af Eders Kungl. Maj:ts beslut under den 21 Oktober 1871 länsstyrelsen den 15 derpå följde November fastställt förnyadt reglemente, som den 17 i sistnämnda månad blifvit genom allmän kungörelse till vederbörandes kännedom meddeladt. Behållningen af de medel, som vid 1875 års slut voro ställda under den i enlighet dermed ordnade styrelsens förvaltning, uppgick då till ett sammanlagdt belopp af 98,893 kronor 1 öre; och hafva de under dessa år bestridda utgifterna uppgått:

år 1871 till	23,587,15.
» 1872 »	15,477,48.
» 1873 »	3,703,38.
» 1874 »	3,555,29.
» 1875 »	4,488,49.

Socknemagasinens fonder utgjorde vid 1875 års slut i

	Spanmål. Kub.-fot.	Penningar. Kronor.
Kopparbergs fögderi	23,756,8.	24,395,12.
Näsgårds »	—	41,519,23.
Säters »	19,752,9.	6,431,44.
Nedan-Siljans »	17,098,0.	17,077,00.
Ofvan-Siljans »	1,475,0.	2,782,57.
Vesterdals »	4,147,8.	23,274,97.
Vesterbergslags »	—	10,005,31.
Summa	66,230,5.	125,485,64.

Pensionsinrättningen för länsmäns inom länet i fattigdom efterlemnade enkor och barn har fortsatt dess förut angifna, år 1853 började, verksamhet. Vid 1875 års slut uppgick fonden till 10,698 kronor 65 öre. Pensionstagarne voro fyra.

F) *Helso. och Sjukvård.* Vid 1875 års slut voro, på sätt i första afdelningen redan uppgifvits, i länet anställda 6 *provinssiälläkare* samt 3 distriktsläkare med åligganden och rättigheter, lika med läkare i statens tjenst. Vid Dalregementet anställdes regementsläkaren och två bataljonsläkare deltog ock i läkarevården, den förstnämnde såsom tillika stadsläkare i Säters, och en af bataljonsläkarne såsom jemväl anställd uti det ena af ofvannämnda särskilda distrikt; äfvensom en af Stora Kopparbergs bergslag aflönad läkare, boende i Falun, der läkaren vid *länets lasarett och kurhus* äfven är stadsläkare.

Nämnda sjukvårdsinrättnings verksamhet under ifrågavarande fem år, med dess inkomster och omkostnader, ådagalägges af följande tabell:

	Lasarettet.			Kurhuset.			Lasarettet och kurhuset.		
	Underhållsdagar		Värdade.	Underhållsdagar		Värdade.	Totalinkomster. Kronor.	Totalkostnader	
	för hela sjukantalet.	för hvarje sjuk.		för hela sjukantalet.	för hvarje sjuk.			för hela sjukantalet.	för hvarje sjuk.
År 1871.....	681	18,819	36,75	89	3,718	41,47	27,709,74	20,000,35	88,75
» 1872.....	659	15,696	33,18	72	3,124	43,38	31,023,77	18,252,45	96,98
» 1873.....	761	19,305	36,77	56	1,798	32,10	30,925,19	19,827,05	98,95
» 1874.....	886	19,235	32,65	42	1,039	24,74	42,638,89	21,526,95	106,18
» 1875.....	814	19,875	35,87	46	1,809	39,32	43,900,48	23,363,81	107,74

Kurhusafgiften har till och med år 1873 utgått med 25 öre af hvarje mantalsskrifven och mantalspenningarnas erläggande underkastad person; men af nämnda års landsting, med föranledande af Eders Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 26 Augusti samma år, bestämdes den allmänna sjukvårdsafgiften att utgå med 50 öre af man och 25 öre af kvinna, som sålunda skattskyldig vore; och hafva vid följande landsting beslut blifvit fattade om afgifter till enahanda belopp.

Med afseende å *lasarettbyggnadens i Falun* bristfälliga och tidens fordringar å en sådan sjukvårdsinrättning icke motsvarande beskaffenhet beslöt landstinget år 1873 att påföljde året låta företaga ny lasarettbyggnads uppförande, enligt dervid antagna ritningar och kostnadsberäkning, till belopp af vid pass 289,300 kronor förutom kostnaden för den inköpta tomtens planerande och inhägnad, samt uppförande derå af uthus, dårkur, rum för vaktmästare och bostad för läkare, hvilken kostnad antogs komma att uppgå till omkring 60,000 kronor. För berörda byggnadsföretag anvisades, utom den till 1873 års utgång samlade lasarettbyggnadsfonden af 189,279 kronor 53 öre, samt blifvande öfverskott å den årliga sjukvårdsafgiften inom länet för åren 1874—1877, beräknadt till 21,000 kronor, jemväl 10,000 kronor årligen af landstingskassan enligt beslut vid 1869 års landsting; men, då till verkställighet af omförmälda beslut anbud å byggnadernas utförande infordrades, något lägre icke kunde erhållas än till 320,000 kronor för sjelfva lasarettbyggnaderna, afslöts år 1874 aftal med entreprenör att den 1 Juli 1877 lemna samma byggnader till begagnande färdiga emot sistberörda belopp; och har med anledning af de sålunda ökade kostnaderna landstinget år 1874 fattat beslut om förhöjning af omförmälda årliga anslag till 15,000 kronor under åren 1875, 1876 och 1877, äfvensom år 1875 beslutat om verkställighet af ofvannämnda uthus, läkarebostad med flere särskilda byggnader enligt godkända ritningar, så att inrättningen vid medlet af nästa år måtte kunna fullt färdig till begagnande upplåtas. Sjukhuset, utgörande tre särskilda byggnader, sins emellan genom korridorer förenade, kommer att inrymma 120 sängplatser.

För beredande af en lättare och skyndsammare tillgänglig läkarevård i de särskilda provinsialläkaredistriktet äro *sjukstugor*, med plats för 10 till 12 patienter, i Hedemora, Leksand, Mora, Nås, Grangärde och Smedjebacken dels öppnade dels till inrättande beslutade, och anslag för byggnad och underhåll af desamma utaf landstinget beviljade, hvarförutom jemväl är vor det af Eders Kungl. Maj:ts i nåder bestämdt, att provinsialläkare i Nås, Mora och Leksands distrikt, hvar inom sin ort, skola, mot ersättning af allmänna medel, besöka de mera aflägsna socknarna å vissa, kungjorda dagar, fyra gånger om året; men frågan om inrättande af särskildt, fullständigt lasarett och kurhus å Smedjebacken, hvarom i förra berättelsen förmålades, har till följd af den lätta gemenskap, som öppnade jernvägsanläggningar medfört emellan Vesterbergslagen och härvarande länslasarett, deremot förfallit och, på sätt ofvan är nämnt, har uppförande af mindre sjukvårdsinrättningar i Smedjebacken och Grangärde i stället beslutats.

Inti' nästlidet års slut har fortfarande blott en *djurläkare* med l' a stat varit i länet anställd, men mot enskild aflöning hafva i ådant ändamål tjenstgjort en djurläkare i Näsgårds

fögderi med station i Hedemora stad, en djurläkare i Vesterbergslags fögderi med station å Smedjebacken och en djurläkare i Nedan-Siljans fögderi med station i Leksand; tillgodonjutande hvar och en af desse sistnämnde djurläkare af landstinget ett lönetillskott af 300 kronor.

Sjelfständiga *apotek* förefinnas i länets tre städer, å Smedjebacken samt vid provinsialläkarestationerna i Leksand och Mora, hvarjemte så kallade medikamentsförråd eller filialapotek äro inrättade vid provinsialläkarestationerna i Nås under Falu, i Grangärde under Smedjebackens samt vid distriktsläkarestationerna Stjarnsund och Avesta under Hedemora apotek.

Af vederbörande kommuner anställda *barnmorskor*, som år 1870 uppgingo till ett antal af 51, voro vid 1875 års slut 58.

Någon mera betydlig dödlighet har under ifrågavarande år icke härflutit från allmänna *järsoter* inom länet, ehuru koppor, mässling, kikhosta och nervfeber under tiden i särskilda delar af länet varit mer och mindre allmänna.

Såsom en åtgärd af otvifvelaktigt välgörande inflytande på sundheten inom en del af Falun, nästan uteslutande bebodd af arbetarefamiljer, må nämnas inrättandet af en mindre *vattenledning*, som från friska källor leder godt vatten i erforderlig myckenhet till nämnda stadsdel, som förut varit deraf i saknad.

G) **Fattigvård.** Tabellen N:o 14 utgör ett sammandrag af Tab. N:o 14. de uppgifter, som inkommit från de särskilda fattigvårdssamhällena inom länet öfver antalet af dem, som under hvardera af ifrågavarande år njutit fattigunderstöd, öfver beskaffenheten och beloppet af de för ändamålet lemnade bidrag, och sammanräknade summan af de kostnader, som fattigförsörjningen medfört; och synes deraf, att dessa kostnader nästan oafbrutet stigit, oberoende af den förändrade lagstiftning i afseende på fattigförsörjningen, som under tiden vunnit tillämpning, samt de fördelaktiga skördar och arbetstillfällen, som egt rum under denna femårsperiod. Då denna *stegring i fattigvårdssomkostnaderna* egt rum, ehuru antalet behöfvande varit i någon mån ringare än under den föregående femårsperioden, så lär det angifna förhållandet kunna antagas vara en följd hufvudsakligen af stegrade pris å de förnödenheter, som för understödet måst användas, samt den bättre vård och den större omsorg, som i och för behofvens afhjelpande blifvit de behöfvande egnad.

I Falun har sedan längre tider tillbaka varit i fråga att inrätta ett *arbetshus* för att lemna tillfälle för behöfvande till arbete utan samhällets betungande och utväg att hålla dem till arbete, som afse att utan egen omtanka lefva på samhällets bekostnad; men den för ändamålet testamenterade och i öfrigt samlade fonden, hvilken vid 1875 års slut uppgick till 60,302 kronor 13 öre, anses ännu dertill vara otillräcklig. Å 25,000 kronor af berörda belopp användes årliga räntan till de allmänna fattigvårdsutgifterna, men fondens öfriga inkomster läggas tills vidare till kapitalet. Deremot är ett barnhem för vård och uppfostran af 8 å 9 flickor, som sakna föräldravård, i verksamhet i Falun sedan år 1867.

Norrärke kommun har med en kostnad för inköp, nybyggnader och behöfliga inventarier af 43,000 kronor förvärfvat sig en jordbruksfastighet vid namn Storsand, bestående af 40 tunnland åker och 60 tunnland skog, samt der inrättat en *fattiggård*, hvarest de intagna hjonen vid 1875 års slut utgjorde

66. De nybyggda husen bestå af sjukstuga om tio rum, skolhus och slöjdskola om sex rum, samt ladugård af sten och slagg. Egendomen föder en häst, en oxe, 12 kor och 1 tjur. Kommunens årliga utgifter uppgingo förut till 20,000 kronor men för år 1875 till 11,000 kronor, hvartill dock komma 11,000 kronor för omkostnader vid fattiggården, inberäknadt afskrifning å der-

varande inventarier och afgift för i socknen utackorderade barn. Den bättre, gagneliga vård och sysselsättning, som vid fattiggården erhålles, är sålunda den egentliga vinsten för det närvarande af denna anstalt.

Falun i Landskansliet och Landskontoret den 30 Dec. 1876.

S. DE MARÉ.

P. de Laval.

A. G. Ihrman.

Tab. N:o 1.
FOLKMÄNGD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	Den 31 December, enligt presterskapets summariska uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						Bevärings- manskap af alla 5 klas- serna enligt form. H. i Nåd. För- ordn. den 9 Febr. 1861.	Enligt årets mönster- rullor approberade bevärings- pligtige.
				Hela folkmängden af			Deraf fria från mantalspenningar.				
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
Å landsbygden.											
År 1871	81,477	87,542	169,019	80,622	87,042	167,664	36,456	40,621	77,077	4,750	959
1872	82,526	88,434	170,960	81,527	87,838	169,365	36,842	40,948	77,790	4,894	1,051
1873	83,810	89,458	173,268	82,425	88,630	171,055	37,037	41,217	78,254	4,873	935
1874	85,204	90,809	176,013	83,716	89,589	173,305	37,186	41,142	78,328	4,929	1,126
1875	86,340	91,826	178,166	84,896	90,858	175,754	37,668	41,756	79,424	5,199	1,123
I städerna.											
Falun..... år 1871	2,795	3,472	6,267	2,840	3,469	6,309	1,251	1,446	2,697	302	35
1872	2,817	3,465	6,282	2,835	3,482	6,317	1,235	1,452	2,687	325	33
1873	2,828	3,474	6,302	2,870	3,480	6,350	1,243	1,448	2,691	313	32
1874	2,941	3,649	6,590	2,998	3,582	6,580	1,308	1,443	2,751	335	59
1875	2,992	3,702	6,694	3,036	3,651	6,687	1,342	1,471	2,813	381	70
Hedemora... år 1871	457	695	1,152	459	682	1,141	195	270	465	44	4
1872	465	665	1,130	463	692	1,155	195	277	472	34	8
1873	491	691	1,182	471	676	1,147	196	269	465	30	—
1874	511	698	1,209	500	702	1,202	210	273	483	28	—
1875	525	711	1,236	526	718	1,244	222	277	499	29	6
Säter..... år 1871	204	304	508	204	308	512	92	136	228	17	2
1872	199	310	509	210	308	518	96	131	227	23	5
1873	199	307	506	201	311	512	87	134	221	21	2
1874	215	303	518	200	305	505	85	126	211	20	—
1875	211	305	516	216	309	525	89	129	218	18	1
Summa i länets städer år 1875 ...	3,728	4,718	8,446	3,778	4,678	8,456	1,653	1,877	3,530	428	77
Summa i hela länet år 1871	84,933	92,013	176,946	84,125	91,501	175,626	37,994	42,473	80,467	5,113	1,000
1872	86,007	92,874	178,881	85,035	92,320	177,355	38,363	42,808	81,176	5,276	1,097
1873	87,328	93,930	181,258	85,967	93,097	179,064	38,563	43,068	81,631	5,237	969
1874	88,871	95,459	184,330	87,414	94,178	181,592	38,789	42,984	81,773	5,312	1,185
1875	90,068	96,544	186,612	88,674	95,536	184,210	39,321	43,633	82,954	5,627	1,200

Tabb. Nr:is 2 och 3.

JORDBRUK OCH BOSKAPSSKÖTSEL, AR 1875.

Kopparbergs län utgör 1,875,463 n. v. mantal.

	Hela egoviddn, fastland och öar.	D e r a f				A n t a l	4 tunnland och derunder.	Öfver 4 t. o. m. 40 tunnland.	Öfver 40 t. o. m. 200 tunnland.	Öfver 200 tunnland.							
		Trä-, humle- och kålgårdar.	Åker och annan odlad jord.	Naturlig äng.	Skogbärande mark.												
I. Tunnland	5,631,040	1,067	175,684,1	216,899,4	2,142,343,4	II. egare af odlad jord till vidd af	—	—	—	—							
Utgörande i kvadratref...	31,533,820	5,975,20	983,830,96	1,214,636,64	11,997,123,04	III. brukare af odlad jord till vidd af	—	—	—	—							
IV. Odlad egovidd, använd till	Höstsäd.	Vårsäd.		Potatis.	Andra rotfrukter.	Spånadsväxter.	Gräs och andra foderväxter till		Andra växtslag.	Träde.							
		Stråsåd.	Baljväxter.				bete.	skörd.									
Tunnland	18,130,5	61,000,7	2,051	6,613	163,3	841	225,2	63,373,2	10	23,181,7							
Utgörande i kvadratref	101,530,80	341,603,92	11,485,60	37,032,80	914,48	4,709,60	1,261,12	354,889,92	56	129,537,52							
V. Hela utsädet af	Hvete,		Råg,		Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Ärtor.	Vicker.	Potatis.	Turnips.	Lin,		Gräs och andra foderväxter till			
	höst-,	vår-.	höst-,	vår-.								frö.	spånadsämne.	grönfoder.	hö.		
Tunnor å 6,3 kf.	509,1	45,3	12,067,7	8	10,328,5	63,914	17,422	1,533,6	210,5	39,928	199	Tunnor	402				
	Kubikfot	3,207,3	285,4	76,026,5	50,4	65,069,6	402,658,2	109,758,6	9,661,7	1,326,2	251,546,4		2,532,6				
VI. Hela skörden af (utan utsädets afdrag)	Tunnor	4,241,5	243	117,178	24	95,578	289,283	112,484	9,407	404	344,239	Tunnor	3,094	218	1,927,8	2,949	1,538,757
	Kubikfot	26,721,5	1,530,9	738,221,4	151,4	602,141,4	1,822,482,9	708,649,2	59,264,1	2,545,2	2,168,705,7		19,492,2	1,373,4			
VII. Antal vid årets slut underhållne	Hästar		Oxar.	Tjurar.	Kor.	Ungnöt under 2 år.	Får.	Getter.	Svin.								
	öfver 3 år.	under 3 år.															
	17,380	913	513	1,366	65,700	13,300	77,131	36,598	10,727								

Tab. No 4.

SKOGSHUSHALLNING.

1. Särskilda slag af skogar m. m.	2. Areal vid periodens slut.	3. Till ordnad skogshushållning indelade.	4. Afverkningsbelopp		
			4. År.	5. utfördt i	
				6. kvantitet. Kubikfot.	7. penningvärde. Kronor. *)
Qvadratref.					
1. Kungl. Maj:t och kronan omedelbart tillhörige och under dess disposition stående: (Kronoparker och -skogar)	501,158,91		1871	8,890	889
			1872	382,045	38,204,50
			1873	202,910	20,291
			1874	247,427	24,742,70
			1875	160,763	16,076,30
2. Boställens, kyrkors, läroverks och fromma stiftelsers ¹⁾	276,265,47	64,303,70	1871	109,260	10,926
			1872	100,940	10,094
			1873	124,140	12,414
			1874	110,810	11,081
			1875	132,120	13,212
3. Häradsallmänningar	656,639,50	96,533	1871	—	—
			1872	—	—
			1873	1,068,000	106,800
			1874	2,669,823	266,982,30
			1875	560,412	56,041,20
4. Sockenallmänningar (oskiftade) ²⁾	14,459				
5. Ekplanteringar. Finnas icke.					
6. Mullbärsplanteringar. Do.					
7. Andra skogsplanteringar. Arealen okänd.					
8. Flygsandsfält. Finnas icke.					
9. Enskildes skogar: yttinnehållet obekant ³⁾ .					

Anmärkingar och ytterligare upplysningar:

¹⁾ Afverkningsbelopp har icke kunnat uppgifvas för boställsskogarne i Särna, Kopparbergs och Österdals revir och äro från Vesterdals revir endast uppgifna för de skogar, som äro indelade eller å hvilka afverkning eljest skett blott efter utsyning. Ecclesiastika boställsskogarne i Österdals revir äro för indelning uppmätte, förutom i Sofia Magdalena, Våmhus, Siljansnäs och Boda socknar, samt planerna under utarbetande af vederbörande tjänstemän vid skogsstaten.

²⁾ Arealinnehållet inom Kopparbergs revir obekant äfvensom afverkningsbelopp.

³⁾ Under någondera af ofvan anförde benämningar äro icke hänförlige de Kungl. Maj:t och kronan samt menigheterna samfaldt tillhöriga oafvittrade skogar i Särna, Elfdals och Orsa socknar. Denna sistnämnde innehåller enligt uppgift af styresmannen för storskiftes- och afvittringsverket om de afslutade mätningarne 2,364,078 qv.-ref eller 422,156 tunnland 25,7 kappland skogsmark. Elfdals socken, hvaraf mätningen ännu icke är fullbordad, antages af bemälda styresman innehålla 540,000 tunnland i areal, deraf omkring 300,000 tunnland skogbärande mark; och Särna socken har blifvit af jägmästaren P. E. Dintler beräknad till 925,000 tunnland, hvaraf dock $\frac{1}{3}$ kunde vara att hänföra till impediment och den skogbärande marken sålunda anses utgöra omkring 616,600 tunnland eller 3,452,960 qv.-ref. De oafvittrade skogar i förutnämnde tre socknar hafva sålunda blifvit ansedda att utgöra omkring 7,500,000 qv.-ref, eller, efter afdrag för derinom redan afsatte kronoparker om 362,455 qv.-ref, vid pass 7,130,000 qv.-ref, hvaraf, sedan erforderlig skogstilldelning för hemmanen i dessa socknar egt rum, betydliga öfverloppsmarker synas komma att lemna tillfälle till bildandet af kronoparker, som nu mera för staten böra äga väsentligt värde.

⁴⁾ Något visst penningvärde har icke blifvit af vederbörande jägmästare uppgifvet och det utförda har blifvit beräknadt efter 10 öre kubikfoten, som efter 16 högst 20 kubikfot å ett sågtimmerträ, enligt J. A. Ströms handbok för skogshushållare, sålunda lemna ett värde af 1 krona 60 öre till högst 2 kr. för ett sådant trä på roten, hvilket uppgifvits vara å ifrågavarande skogar betaldt.

Tab. N:o 5.

DÖDADE ROFDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
År.	Björnar.	Vargar.	Lodjur.	Jerfvar.	Räfvar.	Örnar.	Ufvar.	Hökar.	Belopp af utbetald belöning. Kronor. öre. ¹⁾
1871.....	8	—	29	—	158	—	—	—	950
1872.....	5	—	23	—	201	—	4	8	826,53
1873.....	6	—	28	—	316	3	9	73	350,49
1874.....	6	—	15	—	472	4	3	77	1,190,17
1875.....	10	—	13	—	624	8	8	133	1,116,65
Summa	35	—	108	—	1,771	15	24	201	4,433,84

Anmärkingar och ytterligare upplysningar:

¹⁾ Af de utförda ersättningsbeloppen äro tillsammans 433 kronor 84 öre utgifna utaf laudstingets medel för dödandet af djur, som omförmälas i kolumnerne N:is 6-9.

Tab. N:o 6.

HUSDJUR, DÖDADE AF ROFDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
År.	Hästar.	Nötkreatur.	Får.	Getter.	Svin.	Renar.	Fjäderfä.	Skadan beräknad i penningvärde. Kronor.
1871.....	—	1	56	34	—	—	63	1,023
1872.....	—	4	65	59	—	—	64	1,544
1873.....	—	8	94	18	—	—	283	1,883
1874.....	—	4	110	15	—	—	320	1,810
1875.....	—	15	90	12	—	—	291	2,211
Summa	—	32	415	138	—	—	1,021	8,471

Anmärkingar och ytterligare upplysningar:

Värdet är beräknadt för ett nötkreatur till 60 Kronor.

får » 10 »
 get » 10 »
 fjäderfä » 1 »

Tab. N:o 7 a¹.

BRUK, GRUFVOR, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	
Särskilda slag af inrättningar.	Antal fabriker.		Drifkraft.				Arbetare.				Tillverkningsvärde.	Egares eller innehafvares bevilning i och för rörelsen.	Kronor.	
	Begränsade.	Ej begränsade.	Krester.	Vatten.	Ånga.	Människokraft.	Ständiga.	Tillfälliga.	Qvinnor och gossar.	Summa.				Tillverkningsvärde.
Grufvor: Jernmalms-.....	212 ¹⁾	217	102	75	9	26	750	73	116	939	5,287,040,55 centner jernmalm	—	—	
Koppar- och nickel-	5	8	—	5	—	—	—	—	—	3)	530,526 " kopparmalm och svafvelkis	—	—	
Silfver- och blyglans-	1	21	1	—	—	—	—	—	—	4)	105,605 " nickelmalm	—	—	
Jernverk: Gjuterin	7	—	1	5	1	—	—	—	—	—	1,371 " blymalm vid Löfåsen. Ej uppgifven vid Stora Kopparberget.	—	—	
Manufaktur- och stål-.....	18	9	—	18	—	—	241	—	35	276	29,186,87 "	—	—	
Stång-	40	19	—	41 ²⁾	—	—	702	—	—	702	51,161,13 "	—	—	
Tack-	47	9	—	47 ²⁾	—	—	995	—	—	995	809,269,93 "	—	—	
Kopparverk: Rå-	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1,650,420,99 "	—	—	
Gar-	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Smides- och valsverk.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11,568,78 "	—	—	
Nickelverk	1	—	—	1	—	—	140	—	—	140	568,49 " nickelspeiss.....	—	—	
Rödfärgsverk	1	—	—	1	—	—	—	—	—	3	28,036,0 "	—	—	
Silfver- och blyverk	3	—	—	3	—	—	—	—	—	Ej uppgifna	776,49 skålp. silfver, 937,15 centner bly	—	—	
Svafvelverk	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,105 centner	—	—	
Vitriolverk	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,661,84 " kopparvitriol	—	—	
Summa	342	283	104	199	10	26	—	—	—	3,544	2,111,00 " jernvitriol.....	—	—	
											9 skålp. 83 ort guld vid Stora Kopparberget	—	—	

¹⁾ Af hvilka ungefärligen halfva antalet endast försvarsvis blifvit brutna.

²⁾ Vid ett och annat verk hafva tidtals hjelpångmaskiner blifvit använde.

³⁾ Arbetarne upptagne vid Kopparverket.

⁴⁾ Arbetarne ej uppgifne; silfverhaltiga malmen vid Stora Kopparberget är biprodukt vid kopparmalms skrädning.

Tab. No 7 a².

FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
Särskilda slag af inrättningar.	Antal fabriker		Drifkraft, bestående af				Antal begagnade maskiner och redskap.	Egare eller innehafvare.		Arbetare.						Tillverkningskvantitet till antal, fot, skålpund m. m. samt värde.	Egares eller innehafvares berättigning i och för rörelsen. Kronor.				
	ej begagnade i gång.	Under året.	kreatur.	Ångkraft eller vattenkraft.	Beräknade hästkrafter.	Egare eller innehafvare.		Bolg.	öfver 18 år		vid fabriken man-tals-skrifne.		vid fabriken ej man-tals-skrifne.		under 18 år.			Summa.			
									m.	q.	m.	q.	m.	q.							
																			Antal.		
1. Å landsbygden.																					
Bryggerin	2	—	2	—	1½	—	—	—	2	2	—	1	6	—	1	—	10	{95,000 knor bayerskt öl, 5000 kannor} {svagdricka	38,000	40	
Färgerin	7	—	1	—	3	19	6	1	—	2	4	—	—	—	—	—	6	Behandling af gods 12,830 fot	3,420,50	33	
Garfverin	19	—	—	—	—	134	19	—	—	3	10	—	4	—	1	—	18	{Behandling af hudar och skinn, 10,100 st.} {och 18,100 ☉	21,860	112	
Kakelugnsfabrik	1	—	1	—	7	—	—	—	1	—	2	1	3	3	2	—	11	{125,000 st. tak- och murtegel och 40 st.} {kakelugnar	6,000	20	
Kopparslagerin	3	—	—	—	—	—	2	1	—	—	4	—	1	—	—	—	5	24 centner koppararbeten	4,033	2	
Krutfabrik	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	6	—	—	—	6	—	—	—	—
Mekanisk verkstad	1	—	1	—	7	21	—	—	1	1	42	—	19	—	11	—	73	7,125 centner gjutgods	195,000	291,56	
Pappersfabrik	1	1	—	2	—	100	26	—	1	—	1	27	29	—	2	18	19	96	Diverse papper, 13,605½ ris	190,742	210,15
Snickerifabrik	1	—	1	—	16	10	1	—	—	—	—	—	18	—	2	—	20	Åtskilligt snickeri-arbete	1,950	20	
Symaskinsfabrik	1	—	—	1	4	25	—	—	1	1	—	—	35	—	4	—	40	600 symaskiner	54,500	—	
Sämskmakein	5	—	—	—	—	—	4	1	—	—	3	—	—	—	—	—	3	{Behandling af hudar och skinn, 2,724 st.} {och 6,100 ☉	4,250	27	
Tegelbruk	1	—	1	—	6	2	1	—	—	—	—	—	2	2	—	—	4	106,000 st. tak- och murtegel	3,480	8	
Tobaksfabriker	2	—	—	—	—	9	—	—	2	2	3	1	5	10	8	14	43	114,932 ☉	137,564	130	
Tändsticksfabrik	1	—	—	1	2	2	1	—	—	1	1	4	4	5	11	16	42	{478,000 bundtar fosforstickor o. 16,200} {lådor parafin-stickor	24,700	30	
Vadmalsstamper	7	—	7	—	15	25	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Behandling af vadmal, 42,840 fot	2,900	2,90
Valsverk	1	—	1	—	300	5	—	—	1	4	116	—	—	—	—	—	120	148,545 centn. stångjern och räls	1,417,388	250	
2. I städerna.																					
Färgerin	4	—	1	—	6	9	4	—	—	3	4	—	2	—	—	—	9	Behandling af vadmal, ylletyg och garn ..	8,475	66,25	
Garfverin	5	—	—	—	—	1	4	1	—	5	4	—	3	—	—	—	12	{Behandling af hudar och skinn, 7,462 st.} {och 17,764 ☉	41,804	82,50	
Lergodsfabrik	1	—	1	—	—	5	1	—	—	1	4	—	—	—	—	—	5	Diverse	4,000	—	
Svafvelsyrefabriker	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	6	—	—	—	7	524 centn. svafvelsyra	786	16,46	
Tekno-kemisk fabrik	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	Kolsyradt vatten m. m.	1,200	7	
Urfabriker	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	4	—	1	—	—	—	5	Justering o. reparationer	4,600	—	

Tab. N:o 9 a.

SJÖFART, ÅR 1875.

Segelfartyg och båtar af tre nyläster eller 9,42 register-tons och deröfver samt Ångfartyg.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	Till inrikes sjöfart begagnade.								
	Seglande.			Med ångmaskin försedda.			Besättning.		
	Dräktighet.		Dräktighet.						
	Antal.	Nyläster.	Register-tons.	Antal.					
På landet	66	756	—	25	62,5	—	297	74	219
I städerna:									
Falun	—	—	—	6	15 ¹⁾	—	80	6	24
Summa för länet	66	756	—	31	77,5 ¹⁾	—	377	80	243
¹⁾ I öfrigt ej utränt.									

Tab. N:o 9 b.

HANDEL, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Handlande.		Betjening.		Bevilling i och för rörelsen.
	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Kronor. öre.
Å landsbygden.					
1:o De, som idka grosshandel eller försälja varor i bod eller från annat upplagsställe.....	314	27	150	21	3,589 31
2:o De, som utom orten, der de äro bosatte, sjelfve eller genom andra kringföra eller annorlunda än på marknad till salu utbjuda varor	261	176	2	—	262 50
Summa för landsbygden	575	203	152	21	3,851 81
I städerna.					
3:o De, som idka grosshandel eller försälja varor i bod eller från annat upplagsställe.....	78	22	65	23	2,243 75
Summa för länet	653	225	217	44	6,095 56

Tab. N:o 10 a.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER M. M. Å LANDSBYGDEN, ÅR 1875.

1.	2.		3.	4.	5.	6.	7.	8.
	H e m m a n.			A n t a l			Taxerings- värde. Kronor.	
	M a n t a l		Bruknings- delar.	jordtorp.	backstugor.	andra lägenheter.		
oförmed- lade.	nuvarande.							
Hemman och jordlägenheter af alla slag, efter olika natur.								
A) Krono-egendomar.								
1) <i>Under allmän disposition.</i>								
a) Kungs- och kungsladugårdar.....	4,875	4,875	16	—	—	—	168,389	
c) Hemman.....	0,312	0,312	6	—	—	—	13,500	
d) Boställen.....	29,511	29,511	73	—	—	6	820,990	
g) Fiskerin.....	—	—	—	—	—	1	—	
h) Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	1	20,000	
2) <i>Under enskild disposition.</i>								
b) Hemman ¹⁾	21,134	21,134	248	—	1	—	678,939	
d) Jordlägenheter.....	—	—	—	19	—	86	157,300	
f) Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	2	6,500	
Summa	55,832	55,832	343	19	1	96	1,865,818	
B) Skatte-egendomar.								
a) Boställen.....	2,654	2,654	17	—	—	2	98,877	
c) Hemman ²⁾	1,639,365	1,648,587	22,142	—	512	60	47,660,325	
d) Jordlägenheter ³⁾	0,937	0,937	—	263	—	21	304,100	
e) Fiskerin.....	—	—	—	—	—	2	—	
f) Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	379	5,064,960	
Summa	1,642,956	1,652,178	22,159	263	512	464	53,128,262	
C) Frälse-egendomar.								
a) Boställen ⁴⁾	4,391	4,391	12	—	—	1	103,742	
b) Säterin och ladugårdar ⁵⁾	0,500	0,500	12	—	—	—	210,326	
d) Hemman.....	146,752	146,752	1,142	—	50	—	4,301,496	
e) Jordlägenheter, gårdar utan jord m. m.....	—	—	—	—	—	104	169,110	
g) Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	132	1,452,830	
Summa	151,643	151,643	1,166	—	50	237	6,237,504	
D) Oskattlagde egendommar.								
Boställen, ecklesiastika ⁶⁾	—	—	24	—	—	—	282,590	
Summa för hela länet	1,850,431	1,859,653	23,692	282	563	797	61,513,974	

I afseende å denna tabell, som i fråga om mantalet blifvit upprättad till enlighet med sammandraget öfver jordebokssamsöndringarne inom länet, torde följande få erinras:

- ¹⁾ Räntan för $1\frac{3}{8}$ mantal är inbegripen under skattehemman, hvadan särskild fastighetstaxering å detta mantal saknas.
- ²⁾ Af förestående hemman äro 10 förmedlade till räntan, utan att detta verkat någon förändring i dessa hemmans mantal, hvarjemte antecknas, att enligt ofvannämnda jordebokssammandrag antalet hemmansdelar utgör 3,996 st.
- ³⁾ Taxeringsvärdet å 7 jordtorp och 8 andra lägenheter är inbegripen i det för skattehemman utförda.
- ⁴⁾ Hemmantalet för 7 brukningsdelar här af är inbegripen i det för frälsehemman utförda mantal.
- ⁵⁾ Hemmantalet för 6 brukningsdelar här af är inbegripen i det för frälsehemman utförda mantal.
- ⁶⁾ Äro icke i jordeboken utförda till hemmantal.

Tab. N:o 10 b.

JORDOMRADE OCH EGENDOMAR I STÄDERNA.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Städernas namn.	År.	Tomter.		Antal nybygda boningshus.	Jordar och lägenheter.						Taxeringsvärde i kronor.		
		Antal			Åker	Äng	Skog	Betesmark m. m.	Summa jordareal	Nuvarande mantal.	Af hus och tomter, verk och inrättningar.	Af jordar.	Summa.
		bebygda.	obebygda.										
Falun ¹⁾	1871	854	30	27	2,088,80	—	—	3,208,80	5,297,60	3,81	3,761,220	215,310	3,976,530
	1872										3,844,300	217,660	4,061,960
	1873										4,014,020	227,710	4,241,730
	1874										4,415,200	236,450	4,651,650
	1875										4,685,560	238,690	4,924,250
Hedemora	1871	175	11	2	7,736,40	1,297,84	5,137,44	2,835,28	17,006,96	8	599,437	373,237	972,674
	1872										588,774	373,576	962,350
	1873										607,982	365,493	973,475
	1874										615,637	363,655	979,292
	1875										627,687	361,297	988,984
Säter	1871	117	7	—	2,185	O m k r i n g 600	6,796	1,422	11,003	4	241,308	78,322	319,630
	1872	117	7	—							240,635	77,722	318,357
	1873	117	7	—							243,107	77,722	320,829
	1874	119	6	—							249,828	77,722	327,550
	1875	119	6	—							265,577	77,722	343,299

¹⁾ De i stadsdelarne Gamla Herrgården och Elsborg varande ödetomter äro uti förestående uppgift icke upptagna. Antalet nybygda boningshus för hvartera af periodens fem år kan ej uppgifvas. Kolumnen 12 upptager samtliga taxeringsvärden å hus och tomter etc., oberoende dera om bevilning erlågges eller icke.

Tab. N:o 11.

LAGA SKIFTEN, ÅREN 1871—1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
År.	Sökta skiften.	A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n .																						
		Antal.	Skiftade mantal.		Qvarboende del-egares					Utflyttade del-egares					Summa skiften.	Skiftade kvadratref.						Utgifter till landtmätare och gode män.	Öfriga beräknade utgifter.	
			Oförmedlade.	Nuvarande.	skiftesantal.				Summa.	skiftesantal.				Summa.		Åker.	Äng.	Odlingsmark.	Afrösningsjord.	Impediment.	Summa.			
					1.	2.	3.	4.		5. ^{örver}	1.	2.	3.											4.
1871...	14	7	—	—	20	15	6	1	—	42	8	9	6	—	23	116	2,926	5,444	—	8,124	—	16,494	10,167,31	11,740,94
1872...	8	5	—	—	19	5	3	—	—	27	4	7	3	—	14	65	1,507	2,199	20	5,317	11	9,054	5,268,20	5,423,00
1873...	14	2	—	—	4	2	—	—	—	6	—	—	—	—	—	8	—	—	—	1,523	—	1,523	598,00	—
1874...	9	10	—	—	102	32	—	—	—	134	53	28	—	—	81	275	9,927	4,006	97	20,672	70	34,772	4,178,20	7,616,14
1875...	10	4	—	—	22	13	10	4	2	51	7	4	3	4	18	145	3,932	2,860	34	5,328	611	12,765	7,761,64	24,439,23
Summa	55	28	—	—	167	67	19	5	2	260	72	48	12	4	136	609	18,292	14,509	151	40,964	692	74,608	27,973,35	40,219,31

Anmärkning: Som mantal icke finnes i länet med undantag af Vesterbergslagen, kan uppgift till koll. N:is 4 och 5 icke erhållas.

Tab. No 12.

STATS- OCH RIKSGÄLDSMEDLEN, ÅREN 1871—1875.

D e b e t.					K r e d i t.				
	Statsmedel.		Riksgäldsmedel.			Statsmedel.		Riksgäldsmedel.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.		Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
1871.					1871.				
Ingående balans för behållning	349,677	34	93,876	56	Ingående balans för skuld	—	—	—	—
Inkomster	462,861	14	166,940	29	Afkortningar	24,308	—	3,570	72
Ankomna remisser	181,132	38	1,747	32	Utgifter	387,325	94	4,356	73
Utgående balans för skuld	93,357	41	—	—	Afgångna remisser	199,026	58	92,557	99
Summa	1,087,028	27	262,564	17	Utgående balans för behållning	476,367	75	162,078	73
I behållningen inräknade restantier ^{31/3} 1871...	17,243	01	2,638	71	Summa	1,087,028	27	262,564	17
					I behållningen inräknade restantier ^{31/3} 1872...	22,852	70	1,908	13
1872.					1872.				
Ingående balans för behållning	476,367	75	162,078	73	Ingående balans för skuld	93,357	41	—	—
Inkomster	474,529	86	138,088	37	Afkortningar	17,724	14	3,185	38
Ankomna remisser	182,143	38	5,958	03	Utgifter	453,528	01	9,608	71
Utgående balans för skuld	93,594	—	—	—	Afgångna remisser	249,560	87	153,147	87
Summa	1,226,634	99	306,125	13	Utgående balans för behållning	412,464	56	140,183	17
					Summa	1,226,634	99	306,125	13
					I behållningen inräknade restantier ^{31/3} 1873 ..	22,802	08	1,809	82
1873.					1873.				
Ingående balans för behållning	412,464	56	140,183	17	Ingående balans för skuld	93,594	—	—	—
Inkomster	492,826	47	151,388	49	Afkortningar	16,672	31	1,865	47
Ankomna remisser	196,785	56	1,800	—	Utgifter	444,974	07	5,803	41
Utgående balans för skuld	94,539	47	—	—	Afgångna remisser	221,200	11	144,997	66
Summa	1,196,616	06	293,371	66	Utgående balans för behållning	420,175	57	140,705	12
					Summa	1,196,616	06	293,371	66
					I behållningen inräknade restantier ^{31/3} 1874...	32,079	46	1,314	47
1874.					1874.				
Ingående balans för behållning	560,544	95	335	74	Ingående balans för skuld	94,539	47	—	—
Inkomster	651,175	40	—	—	Afkortningar	17,030	90	—	—
Ankomna remisser	215,196	96	—	—	Utgifter	485,799	68	—	41
Utgående balans för skuld	97,141	50	—	—	Afgångna remisser	326,185	71	335	33
Summa	1,524,058	81	335	74	Utgående balans för behållning	600,503	05	—	—
					Summa	1,524,058	81	335	74
					I behållningen inräknade restantier ^{31/3} 1875...	51,192	66	—	—
1875.					1875.				
Ingående balans för behållning	600,503	05	—	—	Ingående balans för skuld	97,141	50	—	—
Inkomster	609,522	62	—	—	Afkortningar	30,429	37	—	—
Ankomna remisser	285,314	09	—	—	Utgifter	552,822	78	—	—
Utgående balans för skuld	94,572	46	—	—	Afgångna remisser	306,899	68	—	—
Summa	1,589,912	82	—	—	Utgående balans för behållning	602,619	49	—	—
					Summa	1,589,912	82	—	—
					I behållningen inräknade restantier ^{31/3} 1876...	55,185	48	—	—

Tab. N:o 13.

S P A R B A N K E R.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
År.	Sparbanker.	Delegare.			Delegarnes fond.				Sparbankens egen fond.		
		Tillkomne nya	Afgångne	Qvarstående vid årets slut.	Insatta belopp	Godtgjorda räntor	Uttagna belopp	Behållning vid årets slut.	Inkomster.	Förvaltningskostnader m. m.	Behållning vid årets slut.
	Antal.	Antal.			Kronor.				Kronor.		
1871	9	3,090	433	9,697	334,510	44,223	91,790	1,066,222	14,408	3,847	114,522
1872	10	4,043	503	13,553	518,528	62,179	118,023	1,548,358	14,646	3,923	125,150
1873	10	4,278	723	17,108	618,079	79,518	146,025	2,099,931	17,040	5,858	136,333
1874	11	4,198	1,180	20,397	713,351	102,622	276,440	2,664,548	25,608	14,184	148,175
1875	12	2,496	1,651	21,715	549,044	128,268	438,902	2,953,338	26,955	11,705	165,864

1.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.
År.	Klassifikation af sparbanksdelegarne efter deras indestående behållning vid årets slut.														
	I nedanstående antal sparbanker.	Under 10 Kronor.		10—50 Kronor.		50—100 Kronor.		100—500 Kronor.		500—1000 Kronor.		Öfver 1000 Kronor.		Summa.	
		Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.
	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	
1871	9	2,439	8,597	2,476	63,156	1,353	97,002	3,055	578,062	274	191,456	100	127,953	9,697	1,066,226
1872	1) 9	3,123	11,087	3,024	73,132	1,817	123,430	4,820	902,879	347	237,086	128	171,708	13,259	1,519,322
1873	2) 10	3,811	13,882	3,720	90,056	2,102	147,409	6,851	1,316,013	472	318,604	152	213,967	17,108	2,099,931
1874	11	4,570	16,467	4,403	108,525	2,390	163,848	8,220	1,682,290	627	422,103	187	271,315	20,397	2,664,548
1875	12	5,217	20,451	4,994	131,649	2,419	172,956	8,174	1,799,578	699	474,779	212	353,925	21,715	2,953,338

Anmärkingar:

1) Klassifikationen saknas för Grangärde sparbank.

2) Leksands sparbank uppger de 18 delegare som hafva 500—1,000 kr. vardera, tillsammans ega 8,992 kr. eller något under minimum 9,000 kr.

Tab. N:o 14.

FATTIGVÅRDEN.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.				
År.	Fattigvårds-samhäl-len				Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.									Antal af fattigvården understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens											
	med gemensam fattigvård.		med fattigvården rörelsvis delad.		Äldre personer, vårdade			Barn, vårdade i och utom fattighus.			Samma.		Summa af båda könen.		Afkastning af egen-dom, kollekter, m. m.		Personel afgift.	Tillskott		Ersättning		Summa utgifter i och för fattig-för-sörjning. Kronor.						
	Antal rotar.		Antal fattighus.		i fat-tighus.		på an-tigt. nat sätt.		m.		q.		m.		q.		m.		q.		m.		q.		m.		q.	
	m.		q.		m.		q.		m.		q.		m.		q.		m.		q.		m.		q.		m.		q.	
1871	42	7	44	9	36	74	176	327	383	423	595	824	1,419	1,339	2,018	3,357	36,435,89	23,480,18	71,199,67	42,039,29	5,026,25	2,411,24	180,592,52	178,697,11				
1872	42	7	45	9	38	71	187	326	403	410	628	807	1,435	1,253	1,919	3,172	40,184,37	27,386,08	71,059,43	40,827,49	3,654,80	5,388,59	188,500,76	181,136,04				
1873	42	7	45	10	43	68	192	328	399	452	634	828	1,462	1,167	1,780	2,947	46,018,16	28,319,29	75,929,59	37,777,59	4,891,11	3,282,40	196,218,14	185,425,18				
1874	42	7	47	10	40	83	198	360	413	405	651	848	1,499	1,130	1,859	2,989	54,739,62	20,656,76	80,176,01	30,124,31	14,500,36	3,292,26	203,789,32	203,963,73				
1875	44	7	47	11	37	70	202	330	414	419	653	819	1,472	1,295	2,174	3,469	51,509,27	29,838,00	91,429,58	30,248,52	6,058,50	2,871,17	211,955,04	195,481,22				